

Aura Laurikainen ja Laura Kuusela

**5-VUOTIAIDEN
MEDIATAIDOT JA -VALMIUDET**
Mikkelin kunnallisten päiväkotien varhaiskasva-
tukseen osallistuvien mediakasvatus

Opinnäytetyö
Sosionomi

2019

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä/Tekijät Aura Laurikainen ja Laura Kuusela	Tutkinto Sosionomi (AMK)	Aika Toukokuu 2019
Opinnäytetyön nimi 5-vuotiaiden mediataidot ja -valmiudet – Mikkelin kunnallisten päiväkotien varhaisvatukseen osallistuvien mediakasvatus		62 sivua 15 liitesivua
Toimeksiantaja		
Ohjaaja Leila Pekonen		
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaisia mediataitoja ja -valmiuksia Mikkelin kunnallisten päiväkotien varhaiskasvatukseen osallistuvilla 5-vuotiailla on. Tutkimuksen avulla pyrittiin muodostamaan käsitys lasten lähtötasosta, jolloin tutkimusta voitaisiin hyödyntää päiväkodin mediakasvatusta suunniteltaessa. Tutkimusaineisto kerättiin 5-vuotiaiden vanhemmille toimitetulla kyselyllä, ja 5-vuotiaista koostuvaa lapsiryhmää havainnoimalla ja haastatteleamalla.</p> <p>Tutkimuksessa on sekä laadullisen, että määrällisen tutkimuksen piirteitä ja tutkimuksella haettiin vastausta seuraaviin tutkimuskysymyksiin: Mikä on Mikkelin kunnallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien 5-vuotiaiden lasten mediankäyttötaitojen tämänhetkinen lähtötaso, Miten vanhempien mielipiteet ja meidän havaintomme lasten mediankäytön valmiuksista ja taidoista kohtaavat, ja mitä tutkittavien lasten vanhempien mielestä tarkoittaa mediakasvatus? Tutkimusaineisto analysoitiin teorialähtöistä sisällönanalyysiä, ja sisällön erittelyä hyödyntäen.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostuu varhaiskasvatuksen, median, mediakasvatuksen ja mediavalmiuksien ja -taitojen määrittelyllä. Pääpaino on tutkimuksen tärkeimmillä termeillä eli mediavalmiuksilla ja -taidoilla. Teoriasta nousi esiin muutamia mediataitoja, joiden varaan mediakasvatusta pyritään rakentamaan. Nämä taidot ovat luovat ja esteettiset taidot ja tunnetaidot, vuorovaikutustaidot, turvataidot ja kriittiset tulkintataidot. Mediakasvatus lasten kohdalla tulisi olla aina suojaavaa, ja ikätasoista. Sen avulla kehitetään mediankäytön ja mediakulttuurissa elämisen perusvalmiuksia, ja se on kasvua ja oppimista median parissa.</p> <p>Tutkimuksen tuloksena voidaan todeta, että tutkittavilla 5-vuotiailla on ikätasoiset mediataidot ja valmiudet. Lapset ovat teknisesti taitavia. He ovat sosiaalisia, ja heillä on kehittyneet vuorovaikutustaidot. He käyttävät mielikuvitustaan, ja kuluttavat mediaa ikärajatietoisesti. Kyselyn ja haastattelu- ja havainnointiaineiston vertailussa emme löytäneet mitään suuria eroja. Voitiin päätellä, että vanhemmat tuntevat lastensa mediataidot ja -valmiudet. Lasten vanhemmilla oli aika hyvä käsitys siitä mitä mediakasvatus on, joskin se tuntui heidän mielessään rajoittuvan enemmän teknisiin välinein tuotettuun mediaan.</p>		
Asiasanat mediakasvatus, varhaiskasvatus, mediataidot, mediavalmiudet, medialukutaito		

Author (authors) Aura Laurikainen and Laura Kuusela	Degree Bachelor of Social Services	Time May 2019
Thesis title 5-year-old children´s media skills and competencies – Media education in Mikkeli municipal day care centers		62 pages 15 pages of appendiges
Commissioned by		
Supervisor Leila Pekonen		
Abstract <p>Purpose of this thesis was to find out what kind of media skills and competencies 5-year-old children who are at Mikkeli municipal day care center have. The objective was to form some kind of a starting level or starting point about children´s media skills and competencies to be used to plan media education in day care centers. Research material was collected from 5-year-old children´s parents by using an internet questionnaire and from the group of 5-year-olds by observing and interviewing them.</p> <p>The research has both qualitative and quantitative features. The research was aimed to answer following research questions: What is the starting level of 5-year-old children´s media skills in Mikkeli municipal day care centers?, How comparable parents opinions and our observations about children´s media skills and -competence are? What parents think is media education? The research material was analyzed by using a theory based content analysis and content differentiation</p> <p>The theoretical framework of this thesis is based on definitions of early childhood education, media, media education as well as media skills and media competence. The most important concepts are media skills and media competence. There were standing out a few media skills which are ground base of media education. These are creative and aesthetic skills, interactive skills, security skills and skills of critical analysis. Media education for children should always be protective and tailored for certain age group. Media education improves basic skills of using media and living in media culture. It means growing and learning among media.</p> <p>In conclusion according to the research of the thesis children who we study have media skills and competence of their age group. Children are technically skillful. They are extroverted and they have advanced interactive skills. They use their imagination and consume media by knowing age limits. Comparing the parents thoughts and the research observations show no major differences. This means that parents do know their children´s media skills and competencies. The parents also have understanding of media education, although they seem to think that it only includes media which is produced with technical devices.</p>		
Keywords media education, early childhood education, media skills, media competence, media literacy		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	VARHAISKASVATUS.....	7
3	MEDIA	8
4	MEDIAKASVATUS	9
5	MEDIAVALMIUDET JA MEDIATAIDOT	11
5.1	Medialukutaito ja mediakompetenssi.....	11
5.2	Luovat ja esteettiset taidot ja tunnetaidot.....	13
5.3	Vuorovaikutustaidot	14
5.4	Turvataidot.....	15
5.5	Kriittiset tulkintataidot.....	16
5.6	Viisivuotiaiden lasten taidot ja valmiudet	18
6	AIEMMAT TUTKIMUKSET	20
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	23
7.1	Tutkimustehtävän rajaus, tutkimuskysymykset ja aikajana.....	23
7.2	Tutkimusmenetelmät	24
7.2.1	Menetelmänä kysely	26
7.2.2	Menetelmänä havainnointi ja haastattelu.....	28
7.3	Tutkimusaineiston analysointi.....	30
8	TUTKIMUSTULOKSET	32
8.1	Kyselyn taustatiedot.....	32
8.2	Mediakasvatus vanhempien mielestä	34
8.3	Vuorovaikutustaidot	37
8.4	Kriittiset tulkintataidot.....	41
8.5	Turvataidot.....	44
8.6	Luovat ja esteettiset taidot ja tunnetaidot.....	47
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	50

10	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS.....	55
11	POHDINTA.....	56
	LÄHTEET.....	59

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupa

Liite 2. Lupakysely vanhemmille

Liite 3. Kyselylomake

Liite 4. Kyselyn saatekirje

Liite 5. Havainnointi- ja haastattelurunko

Liite 6. Havainnointitilanteiden tehtävät

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on mediakasvatus, ja siihen liittyvät taidot ja valmiudet. Tutkimuksella haluttiin selvittää, minkälaisella tasolla Mikkelin kunnallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien 5-vuotiaiden mediankäyttötaidot ovat. Lasten lähtötasoa selvitettiin vanhemmille lähetettävän kyselyn, ja yhdessä päiväkodissa tapahtuvan havainnoinnin avulla. Opinnäytetyössä päädyttiin käyttämään useaa eri menetelmää työn luotettavuuden lisäämiseksi. Alkuun oletuksena oli, että 5-vuotiaiden mediankäyttö, ja heihin kohdistuva mediakasvatus on monipuolisempaa kuin sitä nuorempien, ja tämän takia 5-vuotiaat valikoituivat tutkimuksen kohteeksi.

Idea opinnäytetyöhön syntyi käymämme keskustelun pohjalta. Pohdiskelimme omia lapsuuden leikkejämme, ja vertasimme niitä nykypäivän lasten leikkeihin. Olimme molemmat sitä mieltä, että lapset leikkivät nykyään paljon enemmän ”tv:stä tuttuja” leikkejä kun mitä itse. Jäimme pohdiskelemaan lasten median käyttöä, ja meidän mielissämme hieman negatiivisen leiman saavaa mediakasvatusta. Halusimme perehtyä aiheeseen tarkemmin, ja nähdä miksi mediakasvatus on nostettu varhaiskasvatussuunnitelmaan. Opinnäytetyöprosessi käynnistyi loppukevästä 2018 ideapaperin teolla, suunnitelma esitettiin suunnitelmaseminaarissa joulukuussa 2018, ja työ valmistui lopulta toukuussa 2019. Opinnäytetyön toteutuksen aikana toinen opinnäytetyön tekijöistä teki työharjoittelua Mikkelissä kunnallisessa päiväkodissa, ja opinnäytetyön idea esiteltiin heille. Päiväkoti lähti mukaan, ja tutkimuksen havainnointiosio toteutettiin siellä.

Aiheen voidaan sanoa olevan ajankohtainen ja nykyaikainen, kuten Salomaa ym. (2017, 4) esittää, media on lasten arkea jo vauvaiästä lähtien. Media ja sen oheistuotteet näkyvät kaikkialla, ja ovat osa kasvuympäristöä kotona, kaduilla ja päivähoidossa. Elämme mediakulttuurissa, ja mediakulttuurin lapset tarvitsevat mediakasvatusta. (Salomaa ym. 2017, 4.) Kootessamme teorian teoriaa mediakasvatuksesta, mediataidoista ja -valmiuksista eri lähteistä, ja lopulta tehdessämme itse tutkimusta, meille vahvistui ajatus siitä, että saamme myös omaan varhaiskasvattajan identiteettiimme työkaluja, ja varmuutta toteuttaa mediakasvatusta tulevaisuudessa omissa työtehtävissämme.

2 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 15–16) mukaan varhaiskasvatus on suunnitelmallinen ja tavoitteellinen lapsen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus. Varhaiskasvatuksessa painottuu erityisesti pedagogiikka, ja sen tavoitteena on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista, ja edistää hyvinvointia. Jokaisella alle kouluikäisellä on oikeus saada varhaiskasvatusta, ja se voidaan järjestää joko päiväkodeissa, perhepäivähoitossa tai muuna kerho- ja leikkitoimintana. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 15–16.)

Ahosen (2017, 45) mukaan nykypäivänä lähestulkoon jokaisella ammattialalla painotetaan laaja-alaista tietoa, ja taitoja yhdistävää osaamista kapea-alaisen, konkreettisen ammattitaidon sijaan. Kasvaminen ja oppiminen nähdään elämän pituisena matkana, ja siksi myös varhaiskasvatus nähdään tämän elinikäisen oppimisen alkupisteenä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 21) painotetaan laaja-alaista osaamista, joka koostuu tiedoista, taidoista, arvoista, asenteista ja tahdosta. Kyse on kyvystä käyttää tietoa ja taitoja, ja tähän vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet, ja tahto toimintaan. Laaja-alainen osaaminen edistää lasten kasvua yksilöinä, ja yhteisön jäseninä, ja laadukas pedagoginen toiminta edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 22–24) listataan laaja-alaiseen osaamiseen kuuluvaksi viisi toisiinsa liittyvää osa-alueita, jotka ovat ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. Näistä osa-alueista numero neljä, eli monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen pitää sisällään myös medialukutaidon. Tätä nimenomaista osaamista tarvitaan monissa elämässä vastaan tulevilla tilanteilla, kuten lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa, ja yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa. Tämän kaltainen osaaminen edistää lasten tasa-arvoa kasvatuksen ja koulutuksen suhteen, ja varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea näiden taitojen kehittymistä. Monilukutaito on erilaisten viestien tulkintaa ja tuottamista, ja se

liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin (Varhaiskasvatuksen perusteet 2016, 23–24.)

3 MEDIA

Yksinkertaistettuna media tarkoittaa viestinnän välineitä, joilla on mahdollista sekä vastaanottaa että lähettää viestejä. Medialla voidaan myös tarkoittaa viestien sisältöä ja käytänteitä, jotka ovat syntyneet välineiden ympärille. (Mediakasvatuskeskus Metka 2018.) Erolan (2012, 5) mukaan Inkinen (2005) on jaotellut median mediasisältöön, mediatekniikkaan ja medialähteeseen. Mediaa ovat siis erilaiset mediasisällöt, joita välitetään mediatekniikan kautta. Mediaan kuuluvat myös erilaiset mediatekniikkaa käyttävät laitteet, kuten esimerkiksi tietokoneet, mutta myös sanoma- ja aikakauslehdet sekä muut julkaisukanavat. Medialla voidaan myös viitata erilaisiin median sisällön tuottajiin, toimittajiin, tutkijoihin yms., jotka julkaisevat mediaa, ja joita voidaan kutsua medialähteeksi. (Inkinen 2005 Erolan 2012, 5 mukaan.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön (2013, 18) mukaan Media on olennainen osa lapsuutta ja nuoruutta. Mediaympäristö ja -kulttuuri vaikuttavat lasten ja nuorten kasvuun, oppimiseen, identiteettiin ja maailmankuvan rakentumiseen. Lasten ja nuorten kasvuympäristöön kuuluvat medialähtöiset leikit, erilaiset median sisällöt, tarinat ja osallisuuden mahdollisuudet. Media rikastuttaa lasten leikkiä, ja ihmiseksi kasvaminen tapahtuu osaltaan suhteessa siihen. Media kietoutuu moneen lapsen, ja nuoren elämän osa-alueeseen. Lapsilla on mediaan liittyviä harrastuksia, ja sen avulla käsitellään erilaisia tunteita, koetaan onnistumisia, ja opitaan uutta.

Kupiaisen (2007, 17) mukaan medialapsuutta on ollut nähtävissä jo 1960-luvulta alkaen, ja esimerkiksi jääkiekkokeräilykortit, Lassie-televisiosarja ja Aku Ankka-lehti vaikuttivat lasten vapaa-ajanviettopoihin, joten tämä ei ole uusi ilmiö. Median vaikutteille ovat siis olleet alttiina jo sukupolvet toisensa jälkeen. Kupiaisen (2007, 17) mukaan nykyaikana media on paljon kehittyneempää, kuin 1960-luvulla. Jos ajatellaan mediaa kulttuurisena viitekehyksenä, hyvänä esimerkkinä voidaan ottaa prinsessaleikit ja ns. Disneyfikaatio. Tällä tarkoitetaan arvoja ja maailmankuvaa, jota Walt Disney levittää elokuvi-

en, pelien, oheistuotteiden, ja teemapuistojen kautta. Disneyfikaatio on levi-
täytynyt teollisuusmaista myös kehitysmaihiin.

Vuosina 2010–2013 toteutettu Lasten mediabarometri on Opetus- ja kulttuuri-
ministeriön rahoittama tutkimus, jonka tarkoituksen oli tuottaa luotettavaa ja
kansallisella tasolla edustavaa tietoa lasten median käytöstä. Vuonna 2013
tutkimuksen kohteena olivat 0-8-vuotiaat lapset. Tutkimuksen tahdottiin tuovan
ajankohtaista tietoa mediakasvatukseen, ja sitä koskevan päätöksen teon poh-
jaksi. (Suoninen 2013, 5).

Suonisen (2013, 60–61) mukaan 5-6-vuotiaiden median käytössä internetin ja
digitaalisten pelien käyttö lisääntyy, verrattuna nuorempiin ikäluokkiin. 5-6-
vuotiaat myös lukevat säännöllisesti, ja mukaan lukemistoon liittyy yhä use-
emmin myös sarjakuvia. Jopa 95 % 5-6-vuotiasta katsoi kuvaohjelmia päivit-
täin, ja yhtä usein ikäluokasta luki 91 %. 5-6-vuotiaiden keskuudessa interne-
tin käyttö monipuolistui nuorempiin lapsiin verrattuna, ja sitä käytettiin kuvaoh-
jelmien katseluun ja pelaamiseen. Päivittäin internetiä käytti 42 %, ja viikoittain
66 % 5-6-vuotiaista. Digitaalisia pelejä 5-6-vuotiaat pelasivat huomattavasti
enemmän, kuin nuoremmat ikäluokat, ja poikien osuus pelaajista oli suurempi
kuin tyttöjen. Kännykän käyttö myös yleistyy 5-6-vuotiailla, ja joka kymmenen-
nellä 5-vuotiaista oli oma puhelin. Kyseisellä ikäluokalla puhelimen käyttö
myös monipuolistui, ja pelaamisen lisäksi kännykkää käytettiin myös soittami-
seen ja kuvien ottamiseen. (Suoninen 2013, 60–61.)

4 MEDIKASVATUS

Kleemolan (2017, 21) mukaan Kotilainen (2005) määrittelee mediakasvatuk-
sen monitieteiseksi kokonaisuudeksi. Sitä toteutetaan usealla alueella, mutta
eniten kasvatustieteen, informaatio- ja tietoteknologian, sekä viestintä- ja me-
diatieteiden alueella. Kleemola (2017, 21) toteaa Kotilaisen (2005) jakavan
mediakasvatuksen kolmeen isompaan osa-alueeseen, joiden sisällä tutkimus
ja toiminta pääasiallisesti toteutuvat. Näitä osa-alueita ovat: opetus mediasta,
opetus median avulla (esim. verkkopedagogiikka), sekä informatiivinen me-
diaoppiminen. Siihen kuuluu myös sosiaalipedagoginen lähestymistapa, johon
sisältyvät esimerkiksi mediapajat. Mediakasvatuskeskus Metka (2018) määrit-

telee mediakasvatuksen olevan yksinkertaisuudessaan oppimista, ja kasvua median parissa. Toiminnalla, joka mielletään mediakasvatukseksi, pyritään tietoisesti vaikuttamaan mediataitoihin, ja yksilön median käyttöön. Mediakasvatus kehittää mediakulttuurisen elämän perusvalmiuksia.

Kleemola (2017, 22) kertoo Kupiaisen (2002) korostavan sitä, että mediakasvatus ei tavoittele niinkään tietoa, vaan taitoa. Mediataidot mahdollistavat lapselle kokemuksen osallistumisesta merkityksen luomiseen, ilmaisemiseen ja tunnistamiseen. Varhaiskasvatuksessa mediakasvatuksen tulisikin lähteä liikkeelle lapsella jo olemassa olevista mediaan liittyvistä elämyksistä ja kokemuksista. Kupiainen ja Sintonen (2007,30–31) toteavat, että Buckinghamin (2007) mukaan mediakasvatukseen ei kuulu pelkästään mediasisältöjen- ja välineiden käyttö, vaan myös se, että tarkastellaan tai tuotetaan mediaa myös itse. Mediakasvatus onkin vuorovaikutusta, jonka osapuolina ovat mediakulttuuri, kasvattaja ja kasvatettava.

Mediakasvatuksen keskiöön voidaan yhtenä näkökulmana nostaa mediaekologinen vastuu. Sen kannalta katsottuna tulee miettiä, millaisia jälkiä jätetään ekologisessa mielessä mediaympäristöön, aivan samoin kuin on havahduttu ympäristön ekologiseen tilaan 2000-luvulla. Digitaalisuus on ihmisten omassa hallinnassa, ja jokainen median käyttäjä voi vaikuttaa siihen, millaisen jäljen jättää. Yhteisöllisyys, osallisuus ja eettisyys ovat mahdollisuuksia, ja vastuuta tulisikin opettaa jo pienestä pitäen, muun mediakasvatuksen vierellä kuljettaen. (Kupiainen ym. 2009, 98.)

Mediakasvatuksen tavoitteena on auttaa lasta kehittymään viestien vastaanottajana sellaiseksi, joka ymmärtää ja tulkitsee mediasisältöjä kriittisesti, ja joka kykenee käyttämään eri medioita hyödykseen omassa elämässään. Mediakasvatuksen yhtenä tavoitteena on myös lapsen kyky tuottaa mediaviestejä ja -sisältöjä. Kun kyse on lapsista, mediakasvatuksen tulisi myös aina olla suojaavaa, joka pyrkii osoittamaan lapselle rajat, ja tuomaan esiin aikuisen vastuun. Lasta suojaava mediakasvatus pyrkii aina tukemaan lapsen tervettä kasvua, ja huomioimaan arjen mediakohtaamiset, -kokemukset, -tulkinnot ja -valinnat. Sen tulee myös aina olla ikätason mukaista ja turvallista. Mediakas-

vatuksen avulla kehitetään mediankäytön, ja mediakulttuurissa elämisen perusvalmiuksia. Se on kasvua ja oppimista median parissa, ja siinä pyritään tietoisesti vaikuttamaan mediataitoihin ja tapaan käyttää mediaa. (Hautaviita 2012, 81–82).

5 MEDIAVALMIUDET JA MEDIATAIDOT

Hautaviidan (2012, 60) mukaan tietoyhteiskuntaan liitetään erilaisia mediavalmiuksia, joita ovat medialuku- ja kirjoitustaito ja mediakompetenssi. Mediavalmiudet edistävät yksilö- ja yhteiskuntatason kehitystä, kuten myös sosiaaliseen, taloudelliseen, kulttuuriseen ja poliittiseen kehitykseen pyrkivän toiminnan toteutumista. Mediavalmiuksien ja -taitojen kehittäminen vaikuttaa monilla tavoilla yhteiskunnassa ihmisten väliseen kanssakäymiseen, ja mielenkiinnon kohteisiin, ja myös muutoshalukkuuteen sekä aloite- ja innovaatiokykyyn.

Kerhokeskus – koulutyön tuki ry (2011, 19) jaottelee mediataidot neljään osa-alueeseen, joita ovat luovat ja esteettiset taidot, vuorovaikutustaidot, turvataidot ja kriittiset tulkintataidot. Osa-alueet ovat osittain päällekkäisiä ja integroituvat perusopetukseen opettajien toimesta. Mediataitojen osa-alueiden pyrkimyksenä on vahvistaa oppilaiden mediasuhdetta, ja pyrkiä pitämään se myönteisenä. Stakesin ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke (2008, 17–20) käyttää samansuuntaista jaottelua, mutta korostaa luovien ja esteettisten taitojen ohella tunnetaitojen merkitystä. Mediamuffinssi-hankkeessa tuodaan myös ilmi eri taitojen päällekkäisyys ja lomittaisuus, ja taitoja jaotellaan myös eri tasoihin. Jaottelu tapahtuu funktionaalisiin, praktisiin ja kriittisiin taitotasoihin. Funktionaalisia taitoja ovat kaikki tekniset ja medialaitteiden käyttöön liittyvät taidot, praktisia taitoja ovat merkityksien ja tarpeiden tunnistamiset ja turvataidot ja viimeisimpänä kriittisellä taitotasolla lapsi kykenee arvioimaan itseään ja omaa toimintaansa, ja kykenee näkemään mediankäytön mahdollisuuksia.

5.1 Medialukutaito ja mediakompetenssi

Kupiainen ja Sintonen (2009, 91) esittävät, että jo 1950-luvulla on Aspenin (1992) määritelmän mukaan hahmoteltu medialukutaitoa, ja se tarkoittaa

”kansalaisten kykyä saavuttaa, analysoida, arvioida ja tuottaa informaatioita eri tarkoituksiin”, joten kyseessä ei ole uusi asia. Nykypäivänä esimerkiksi varhaiskasvatuksessa siihen ollaan vasta havahtumassa uuden varhaiskasvatussuunnitelman myötä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016). Lyhyesti ilmaistuna medialukutaidolla tarkoitetaan kykyä ilmaista itseään eri viestimillä. Medialukutaitoa on myös tiedonhankinta median avulla sekä mediatekstien erittely ja tulkinta. (Mediakasvatuskeskus Metka 2018.)

Erolan (2012, 7-8) mukaan käsitteen medialukutaito synonyyminä voidaan käyttää myös käsitettä mediataito. Medialukutaito on käsitteenä ongelmallinen, koska mediassa ei ole kyse kielestä, joka vaatisi varsinaista lukutaitoa. Medialukutaidosta voidaan käyttää myös nimityksiä mediakielitaito, mediataju tai mediakompetenssi. Yhteistä näille käsitteille on se, että jokaisella tarkoitetaan jollain tapaa median tarjoaman tiedon ymmärtämistä, ja vastaanottamista sekä kriittistä käsittelyä tai tulkintaa. Lasten kohdalla heidät nähdään mediatajuisina, vaikka varsinaista medialukutaitoa ei olisi vielä kehittynyt.

Mediakompetenssilla tarkoitetaan tilanne- ja toimijakohtaista valmiutta käsitellä ja ymmärtää mediaa. Se muuttuu koko ajan, koska myös media ympäristöineen muuttuu ja kehittyy. Mediakompetenssiin kuuluu myös oma tunne, ja kokemukset mediasta. Lasten median tulkintataito on osa heidän mediakompetenssiaan. Median tulkintataito koostuu neljänlaisista taidoista, näitä taitoja ovat: kyky ymmärtää ja arvioida informaatiota, tietämys eri medioista ja niiden käytön osaaminen, median refleksiivinen käyttö, eli omiin tarpeisiin liittyvä mediankäyttö sekä median luonteen ymmärtäminen, ja neljänneksi kyky ymmärtää median muotoilua ja median sisältöjen rakentumista. Lasten median tulkintataito on kykyä ymmärtää, ja käyttää mediainformaatiota, median välineitä ja mediaan liittyviä tietoja ja taitoja persoonallisesti. Se on aina suhteessa lapsen fyysiseen ja psyykkiseen ikään, hänen tietoihinsa ja taitoihinsa, sosiaalisiin suhteisiinsa ja mediaväline- ja mediasisältöympäristöönsä. (Hautavirta 2012, 62–63).

Kupiainen ja Sintonen (2009) toteavat, että Kressin (2003, 1,19–21) mukaan visuaalisuus on vahvasti syrjäyttämässä kirjoitusmerkkeihin perustuvat kom-

munikoinnin muodot, ja olemme siirtymässä ”screeniin”, eli näyttöpäätemedi-
aan. Kirjoitettu teksti ei ole katoamassa, mutta media mahdollistaa paljon uu-
sia väyliä kommunikoida ja oppia. Tämä edellyttää ihmisiltä uusia tapoja oppia
lukemaan, ja nykyajan lapset ovatkin avainasemassa, kun näitä taitoja luo-
daan ja opetellaan. Ihminen ei ole vain median kuluttaja, vaan hänen tulee
voida kommunikoida, ilmaista itseään, ja tuottaa erilaisia elämyksiä ja tietoa.

5.2 Luovat ja esteettiset taidot ja tunnetaidot

Luovia ja esteettisiä mediataitoja ovat Kerhokeskus – koulutyön tuki ry:n
(2011, 19) mukaan kyky kuunnella, katsoa, luoda ja tulkita erilaisia mediasisäl-
töjä. Siinä yhdistellään uusin tavoin olemassa olevia mediasisältöjä, ja teh-
dään rajauksia ja valintoja niiden suhteen. Luovat ja esteettiset taidot kielivät
kyvystä tuntea nautinnon, ja myös kriittisyyden tunteita mediakulttuurissa. Me-
diakasvatukseen liitettävä esteettinen kasvatusta auttaa ymmärtämään omia
tunteitaan, sekä opettaa myötätuntoa ja suvaitsevuuutta (Hautaviita 2012, 73.)
Luovia ja esteettisiä taitoja harjoitetaan tuottamalla mediasisältöä itse. Media-
sisällöt voivat vaihdella yksinkertaisesta taitoa vaativiin toteutuksiin. Kyky tuot-
taa mediasisältöä kertoo luovien ja esteettisten taitojen tasosta. Myös koke-
mus ja itsearvio luovuudesta kertovat taitojen tasosta. Luodut mediasisällöt
kuvastavat tekijänsä identiteettiä, ja mediamakua. Ne myös kuvastavat tapaa
vastaanottaa, arvottaa ja tulkita mediaa (Kerhokeskus – koulutyön tuki ry
2011, 19.)

Luovia, esteettisiä ja tunnetaitoja omaava lapsi tuottaa omia tarinoita, joissa
tarinoiden hahmot kokevat ja tuntevat lapsen todellisessa elämässä kokemia
asioita ja tunteita. Hän kykenee välittämään omia tunteitaan sanan, kuvan ja
musiikin avulla, ja löytää iloa ja nautintoa mediasta. Lapsi tuntee oman me-
diatarpeensa, ja tahtoo löytää oman mediamakunsa. Hänellä on kyky analy-
soida viestejä, ja kyky peilata mediassa esiintyviä arvoja, ja asenteita omiinsa.
Lapsi myös ilmaisee omaa, ja persoonaansa tuottamalla mediasisältöä, ja hän
tietää tekijänoikeuksien periaatteet. (Kerhokeskus – koulutyön tuki ry 2011,
20; Tuominen ym. 2012, 20; Rahja ym. 2018, 9).

Mediakasvatuksessa keskeistä on lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi, ja sen turvaamiseksi lapsi tarvitsee tunnetaitoja, sosiaalisia taitoja, ilmaisun taitoja ja yhteisössä toimimisen taitoja. Tunnetaitojen keskeisiä piirteitä ovat median aiheuttamien tunteiden tunnistaminen ja hallinta, oman mediasuhteen ja –käyttäytymisen arvioiminen ja säätely, sekä omien mediatarpeiden tunnistaminen. Osana tunnetaitoja on taito esiintyä ja eläytyä, ja taito ilmaista omia tunteitaan. Tunnetaitoja voi harjoittaa mm. keskustelemalla mediaesityksistä ja niiden herättämistä tunteista, tulkitsemalla, ilmaisemalla ja nimeämällä tunteita, pohtimalla median käyttötarkoituksia, ja keskustelemalla mediankäytön tuomista iloista ja murheista. Median tunnetaitojen päämääränä on, että lapsi oppii tunnistamaan median vaikutuksen tunteisiin ja omaan elämäänsä, hän tulee tietoiseksi omasta mediasuhteestaan ja mediaympäristöstään, ja oppii tunnistamaan mediankäytön tarpeitaan. (Stakesin ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke 2008, 18; Rahja ym. 2018, 9).

5.3 Vuorovaikutustaidot

Vuorovaikutustaidot mediataitoina saavat monenlaisia merkityksiä. Vuorovaikutustaidot kertovat henkilön kyvystä viestiä median avulla toisten kanssa. Ne tuovat myös esiin henkilön valmiuksia hahmottaa erilaisia mediassa esiin tulleita näkökulmia. Vuorovaikutustaidoilla tarkoitetaan myös henkilön kykyä samaistua erilaisiin mediassa toimimisen rooleihin. Näitä taitoja kehitetään parhaiten yhdessä toimien ja oppien. Taitotasoa tässä asiassa kuvaa ensinnäkin henkilön kyky hankkia, ja ylläpitää yhteyksiä muihin ihmisiin, ja toiseksi kyky muodostaa ryhmiä median, erityisesti sosiaalisen median avulla. Taitotasosta kertovat myös henkilön valmius ilmaista omia mielipiteitään. Vuorovaikutustaitojen olennainen osa on yhteistyön vaaliminen, ja ongelmanratkaisukyky ryhmänä. (Kerhokeskus – koulutyön tuki ry 2011, 20).

Vuorovaikutukseltaan taitava lapsi osaa eläytyä, ja samaistua toisten tilanteisiin ja hän tuntee empatiaa toisia kohtaan. Lapsi kykenee myös vuorottelemaan, ja ottamaan tarvittaessa jonkun roolin. Lapsi ymmärtää erilaisia mediassa esitettyjä näkökulmia. Hän osaa keskustella ja perustella oman kantansa, ja hän myös osaa pitää puolensa. Lapsi tietää, mitä tarkoittaa sananvapauden periaate, ja hän ymmärtää julkisen ja yksityisen alueiden eron medi-

assa. Lapsi kykenee yhteistyöhön toisten kanssa niin opetustilanteissa, kuin muillakin osa-alueilla. Hän myös haluaa ja osaa antaa vertaistukea. Lapsi leikittelee erilaisilla rooleilla, ja viestii tarkoituksenmukaisesti mediassa, hän myös tietää ja tuntee, että voi vaikuttaa asioihin. (Kerhokeskus – koulutyön tuki ry 2011, 20, Tuominen ym. 2012 20–21; Rahja ym. 2018, 9).

Stakesin ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hankkeen (2008, 18–19) mukaan mediankäyttö on yhä enenevässä määrin sosiaalista toimintaa, ja jo varhaiskasvatusikäisten leikeissä näkyvät mediahahmot, pelejä pelataan yhdessä ja mediaa tuotetaan myös yhdessä. Vuorovaikutustaitoihin kuuluu toisten näkemyksien ja tulkintojen kunnioittaminen, oman mielipiteensä ja ajatustensa ilmaiseminen, yhteistyössä toisten kanssa toimiminen, ja kommunikaatiovälineiden hyödyntäminen yhteistoiminnallisesti.

5.4 Turvataidot

Kerhokeskus – koulutyön tuki ry:n (2011, 22) mukaan turvataitoja tarvitaan, jotta opitaan ratkaisemaan ongelmatilanteita, ja välttämään ikäviltä mediakokemuksilta. Mediasisältöjen ikärajojen tuntemus auttaa löytämään ikäiselleen sopivan median. Nettiturvallisuuden kannalta on tärkeä oppia suojaamaan oma yksityisytyensä, ja varjelemaan itseään haitallisilta sisällöiltä. Tietoisuus nettiin liittyvistä riskeistä ohjaa myös itsekritiikkiin ja -sääteelyyn. Yksi turvataitojen olennaisista piirteistä on myös oppia ymmärtämään, että verkko- ja reaalielämässä vallitsevat samat säännöt ja lait, eikä ole samantekevää, miten verkossa käyttäytyy. Taitotasoa kuvaa se miten kattavasti mediasisältöjen laillisuutta osaa arvioida, sekä ymmärrys omista oikeuksista, ja velvollisuuksista mediankäyttäjänä.

Turvataidot tunteva lapsi osaa hakea apua aikuiselta vaikeisiin mediankäytön tilanteisiin, ja hän tuntee ikärajat. Lapsi tietää, miten nettiä käytetään turvallisesti, ja hän osaa suojata oman yksityisyytensä. Lapsella on kohteliaat, muut huomioon ottavat käyttäytymistavat ja vuorovaikutustaidot, ja hän osaa käyttää niitä myös netissä. Lapsella on jonkinlainen tuntemus mediankäyttäjän laillisista oikeuksista ja velvollisuuksista. Hän myös osaa käyttää mediaa mo-

nipuolisesti, sääntöjen ja lakien mukaisesti. (Kerhokeskus – koulutyön tuki ry 2011, 21; Tuominen ym. 2012, 21.)

Stakesin ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hankkeen (2008, 17) mukaan varhaiskasvatusikäisiä lapsia tulisi ennen kaikkea suojella median haitallisilta vaikutuksilta, ja mediaa tulisikin käyttää aikuisen läsnä ollessa tai aikuisen välittömässä läheisyydessä. Mediamuffinssi-hanke painottaa myös ikärajojen tuntemusta ja niiden noudattamista, ja lapsen kykyä hakea aikuisen apua kohdatessaan pelottavaa tai epäsovivaa sisältöä. Median käytöstä tulisi myös sopia aikuisen kanssa, ja katsoa vain aikuisen ennalta arvioimia, ja hyväksymiä mediasisältöjä. Lasten turvataidot karttuvat vanhempien ja varhaiskasvattajien yhteistyöllä. Suurin osa mediankäytöstä tapahtuu kotona, joten olisikin tärkeää varhaiskasvattajien tietää miten mediaa kulutetaan kotiympäristössä, ja luoda yhteinen arvopohja, ja pelisäännöt vanhempien kanssa. (Stakesin ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke 2008, 17; Rahja ym. 2018, 9).

5.5 Kriittiset tulkintataidot

Kerhokeskus – koulutyön tuki ry:n (2011, 21) mukaan median kriittiset tulkintataidot tarkoittavat kykyä ymmärtää, ja merkityksellistää erilaisia mediasisältöjä. Kriittisyyttä on peruskysymysten, kuten kuka viestii tai kenelle, esittäminen. Median muotoja ja sen sisältöjä tulkitaan, ja arvioidaan erilaisten analyttisten työkalujen avulla. Kriittisiin tulkintataitoihin kuuluu myös ymmärrys median toiminnan peruseräkkeistä, kuten ymmärrys taustarakenteiden vaikutuksesta median sisältöihin. Kriittiset tulkintataidot avustavat päätöksien teossa, ja kansalaisuuden toteutumisessa mediakulttuurissa. Näiden taitojen tasosta kertovat kyky arvioida mediasisältöjen luotettavuutta, ja totuudenmukaisuutta. Kyky eritellä, analysoida, tulkita ja arvottaa mediasisältöjä useista eri näkökulmista on osa kriittistä tulkintataitoa. Taitotasosta kertovat myös kyky arvioida mediaan liittyvää moniarvoisuutta, tuottamiseen liittyvää sääntelyä, ja tulevaisuutta. (Kerhokeskus – koulutyön tuki ry 2011, 21).

Herkman (2007, 36) määrittelee mediakasvatukseen liittyväksi kriittisyydeksi uteliaisuuden, kyseenalaistamisen, totuudellisuuden ja yhteiskunnallisuuden. Uteliaisuutta on kiinnostus ympäröivästä maailmasta, kanssaihmisistä ja

elinympäristönsä tapahtumista. Kyseenalaistamisella tarkoitetaan ennakkoluulojen hylkäämistä, vallitsevien tietojen ja uskomusten arviointia, ja arkitiedon lähtökohtien tiedostamista. Totuudellisuutta on pintaa syvemmälle sukeltaminen, tiedonjano, ja ristiriitaisuuksien ymmärtäminen. Yhteiskunnallisuutta on taloudellisten ja poliittisten intressien näkeminen, ja pyrkimys omalla toiminnalla solidaarisempaan tulevaisuuteen.

Kriittisesti mediaa tulkitseva lapsi ymmärtää faktan ja fiktion, sekä mainosten, ja muiden mediasisältöjen eroavaisuudet. Hän ymmärtää, että mediasisällöt ovat valintojen ja rajausten tulos, ja hän tunnistaa erilaisia kerronnallisia keinoja ja lajityyppejä. Lapsella on kyky jäsentää, arvioida ja hallita tietoa. Hän tuntee erilaisia median puhetapoja, ja ymmärtää median taustarakenteita. Lapsi osaa myös tarkastella mediasisältöjä, ja näkee niiden lävitse ja taakse. Lapsi ymmärtää stereotyyppioita, ja osaa kyseenalaistaa median välittämiä viestejä. Hän myös osaa suhteuttaa mediasisältöjä aikaisempaan tietoon. Lapsi tajuaa, että media välittää erilaisia kaupallisia, poliittisia ja ideologisia pyrkimyksiä. (Kerhokeskus – koulutyön tuki ry 2011, 21, Tuominen ym. 2012, 21–22.)

Stakesin ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hankkeessa (2008, 19) puhutaan vastaanottamisen ja tuottamisen taidoista, joiden yhtenä päämääränä on mediakokemusten kriittinen pohtiminen, tulkitseminen ja analysoiminen. Näitä taitoja on myös se, että lapselle muodostuu käsitys median toimintatavoista ja rakenteista, ja että hän oppii luomaan mediakulttuuria ja käyttämään mediavälineitä. Ylipäätään mediakasvatus tähtää kriittiseen medialukutaitoon, jonka kuvaillaan olevan laaja-alaista median tuntemista, sekä mediakäytänteiden hallintaa ja arvioimista. Kriittinen medialukutaito on elinikäinen prosessi, eikä ole tarkoituskaan, että varhaiskasvatusikäinen todella osaisi harjoittaa kriittistä medialukutaitoa, mutta jo sen ikäistä pystytään ohjaamaan, ja opastamaan oikeaan suuntaan. Varhaiskasvatuksessa kriittistä medialukutaitoa on tietoisuus mediaympäristöistä, ja omista mediataidoista ja -tarpeista. Kyky tunnistaa mediasisältöjä ja niistä keskustelu muita kunnioittaen, sekä itsensä ilmaiseminen mediavälinein, ja totta kai myös mediasta nauttiminen ovat niin ikään kriittisiä medialukutaitoja, joihin varhaiskasvatusikäinenkin kykenee

(Stakesin ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke 2008, 19; Rahja ym. 2018, 9).

5.6 Viisivuotiaiden lasten taidot ja valmiudet

Tarkasteltaessa mediakasvatukseen liittyviä taitoja nimenomaan varhaiskasvatuksen näkökulmasta, voidaan todeta, että ne eivät ole koskaan erillään toisistaan, vaan ne nivoutuvat yhdeksi kokonaisuudeksi. Taitojen harjoittelussa tulisikin ottaa huomioon lapsen kokonaisvaltainen kehollinen, sosiaalinen ja kognitiivinen kehitys, ja hyödyntää monipuolisesti lapsen luontaista liikkumista, uteliaisuutta, leikkiä ja ylipäätään eri aistikanavia. (Stakesin ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke 2008, 19).

Viisivuotiaiden lasten emotionaaliset ja kognitiiviset taidot voivat olla hyvin eri tasoisia, ja tämä tulee ottaa huomioon suunniteltaessa mediakasvatusta. Eroja löytyy niin median tuottamisessa reaktioissa, kuin myös taidoissa käsitellä median tuottamaa tietoa. Tämän ikäisellä lapsella on hyvin vilkas mielikuvitus, ja kiinnostus ympäröivään maailmaan. Hyvä ja paha, oikea ja väärä - pohdiskelut ja kysymykset ovat ajankohtaisia. Heillä on omia mielipiteitä, ja keinoja kuvata omaa sisäistä maailmaansa, mutta abstraktit käsitteet eivät vielä ole hallussa. Kolmiossaisten ohjeiden noudattaminen onnistuu, ja isossa-kin ryhmässä toimiminen aikuisen ohjaamana. Elämän ajankohtaiset kysymykset askarruttavat, ja vastauksia haetaan aikuisten kuin kavereidenkin kanssa keskustellen, ja myös media kautta. Aikuisen malli on viisivuotiaalle hyvin tärkeä, ja tässä iässä vanhemman matkiminen ja ihailu on tyypillistä. Tämä näkyy esimerkiksi leikeissä. (Valkonen 2014.; Karling ym. 2009, 170.)

Viisivuotias lapsi samaistuu ja eläytyy mediahahmoihin ja tarinoihin, ja hänen käsityksensä todellisuudesta vertautuu median tuottamiin kokemuksiin. Mediassa lapselle avautuu koko tunteiden kirjo, ja tunnetaitojen harjoittelu aikuisen kanssa onkin hyvin tärkeä, jotta lapsi ei jää yksin kokemustensa ja tunteidensa kanssa (Mustonen 2006, 48). Se, onko nähty tai koettu asia todellista, ei ole hänelle olennaisinta. Tulee ottaa huomioon, että myös selvästi kuvitteellinen sisältö voi pelottaa, ja sallituissakin (ikärajamerkki S) ohjelmasisällöissä, kuten luonto-ohjelmissa, peleissä tai ns. sketsiohjelmissa esiintyvät kohtauk-

set saattavat ahdistaa lasta. Viisivuotias kykenee kuvittelemaan asioita, joita silmillä ei voi nähdä, ja pelot muuttuvat realistisemmiksi, kuin nuoremmilla lapsilla. Vertailu ja puntarointi mediassa nähdystä kuvastosta, ja siitä voiko asioita tapahtua oikeasti, ja esimerkiksi uutisissa nähdyt kuvat ja videot saattavat pelottaa kovastikin.

Viisivuotiaalla on jo kehittyneet hienomotoriset taidot, joten medialaitteiden käyttö sujuu usein hienosti. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lapsella olisi riittävät taidot valikoida tai kriittisesti tulkita näkemäänsä. Lapsen mediasta saadut havainnot, ja miten hän niitä kykenee prosessoimaan, vaikuttavat siihen, miten lapsi kokee näkemänsä/kuulemansa. Myös kielellinen kehitys, ja kyky erottaa fakta fiktiosta vaikuttavat, eikä viisivuotiaalla lapsella ole nämä taidot kehittyneet vielä kunnolla. Esimerkiksi hän ei vielä kykene erottelemaan mainoksia ja televisio-ohjelmia toisistaan. (Salokoski, 2007, 76–78; Valkonen 2014.)

Leikki on lapsen tärkein tehtävä, ja sen kautta hän käsittelee kokemiaan, ja itselleen merkityksellisiä asioita. Viisivuotias osaa leikkiä pitkäkestoisesti yksin ja kavereiden kanssa, ja tässä iässä tovereiden merkitys korostuu entisestään. Empatiakyky kehittyy, ja lapsi ymmärtää miltä toisesta tuntuu useimmiten, mutta saattaa toimia välillä itsekeskeisesti. Mediassa nähty väkivalta, ja muu lapselle sopimaton materiaali voi vaikuttaa negatiivisesti mm. empatian kehittymiseen, jos aikuinen ei keskustele lapsen kanssa kehitystaso huomioon ottaen nähdyistä asioista. (Karling ym. 2009, 136, 147; Salokoski 2007, 78.)

Kirjaimet, numerot ja sanat kiinnostavat viisivuotiasta, ja usein oman nimen kirjoitus ja siinä olevien kirjainten tunnistus onnistuu. Mallista numeroiden, ja kirjainten piirtäminen sujuu useimmiten. Viisivuotias lapsi osaa laskea yksinkertaisia laskuja niin, että auttaa sormilla. Hän muistaa kokonaisia lauluja, ja lyhyitä tarinoita. Häntä kiinnostaa usein omaehtoinen tekeminen, jonka avulla voidaan herättää kiinnostusta, ja uteliaisuutta uusia asioita kohtaan. (Kupiainen 2007, 16, 27; Karling ym. 2009, 170, 247.)

6 AIEMMAT TUTKIMUKSET

Erolan (2012, 68) mukaan hänen tutkimuksessaan, jossa haastateltiin lastentarhanopettajia, tuli ilmi, että lastentarhanopettajilla oli eriäviä näkemyksiä tavoitteista, joita mediakasvatukselle annetaan. Opettajien koulutus tai ikä ei ollut merkityksellinen seikka, kun he miettivät mediakasvatusta, ja miten he sitä toteuttivat. Kaikki eivät myöskään osanneet määrittää selkeästi mediakasvatusta, ja sitä mikä kaikki siihen kuuluu. Toiminnan tulisi kuitenkin olla suunnitelmallista ja kasvatuksellista.

Erola (2012 66–67) havaitsi, että lastentarhanopettajat suunnittelevat mediakasvatustoimintaa toiminnallisten työtapojen kautta, kuten leikkimisen, taiteellisen ilmaisun tai liikkumisen kautta. Työskentelyprosessit, kuten vaikkapa diaesityksen teko ovat kasvatuksellisesti tärkeämpiä kuin lopputulos, vaikka valmis työ on tekijälleen tietenkin tärkeä. Työskentelyn tavoite tulee täytetyksi, jos aihe on kosketuksissa lasten maailmaan, ja heille tärkeiksi kokemuksiensa asioihin. Lasten omat ajatukset ja keskustelut aiheista ovat päivittäisin arkitilanteisiin linkittyviä tapahtumia, kuten yhteisiä lukuhetkiä.

Ruhalan (2010, 60) tutkimuksen mukaan, lastentarhanopettajien kanssa puhuttaessa esille nousi lähinnä lasten mediakulttuuri. Lapset osasivat käyttää internetiä vaikkapa videoiden katseluun, leikkivät televisiosta tuttujen hahmojen toimintoihin liittyviä leikkejä, tai piirtelivät tuttuja hahmoja. Lasten ajatuksia kyllä kuunneltiin ja kommentoitiin, mutta niitä ei huomioitu toimintaa suunniteltaessa, jos kokemukset tulivat muulta kuin varhaiskasvatusympäristöstä, kuten kotoa.

Mediakasvatus ei siis tarkoita Erolan (2012, 66–68) mukaan välttämättä sitä, että lasten kanssa tulisi pelata tietokoneella enemmän, tai katsella televisiota vaan ihan arkisia tilanteita, joihin mediavälineet, kuten kirjat tai musiikki liittyvät. Toisaalta tulisi kiinnittää huomioita enemmänkin mediasisältöihin, eikä välineisiin. Erolan tutkimus osoittaa, että niissä ryhmissä, joissa mediakasvatusta toteutettiin etukäteen suunniteltuina mediakasvatusprojekteina, saatiin monipuolisemmin hyötyä, kuin että mediakasvatus olisi jäänyt vain muun toi-

minnan vierellä kulkevaksi. Hyötyinä mainittiin mm. kielellisten ja ajattelutaitojen harjoittelu, sosiaalinen toiminta ja koettu ilo.

Erolan ja Ruhalan tutkimuksissa näkyy selvä ero siinä, miten lastentarhanopettajat näkevät mediakasvatuksen, ja kuinka epäselvänä se näyttäytyy nykypäivänä eri yksiköissä. Lasten median käyttöä ikävuosittain on tutkittu aikaisemmin mm. edellä mainitun mediabarometrin avulla. Vuosina 2010 ja 2013 toteutetut mediabarometrit osoittavat, kuinka tärkeässä roolissa mediankäyttö, ja sen sisällöt ovat hyvin pientenkin lasten elämässä. (Opetushallitus 2013, 72). Mediabarometrissa painotetaan sitä, kuinka tärkeää mediakasvatus olisi myös varhaiskasvatukselle (Opetushallitus 2013, 72.)

Stakesin ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hankkeen (2008) julkaisu Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa pyrkii olemaan opas varhaiskasvattajille mediakasvatuksen toteutuksen. Julkaisun tavoitteena on edistää kuntien varhaiskasvatuksen mahdollisuuksia mediakasvatuksen toteuttamiseen, mukaan ottamiseen, ja antaa tukea mediakasvatuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. (Stakesin ja Opetusministeriön mediamuffinssi-hanke 2008, 3). Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa julkaisussa painotetaan, että kasvattajat ovat uuden haasteen edessä. Tulisi kiinnittää huomiota siihen, kuinka kasvattajien lapsuus on ollut erilainen, kuin nykypäivän lapsilla, ja myöskään opiskeluiden kautta saatu tieto ei ole riittävä mediakasvatuksen toteuttamiseen, vaan on pyrittävä hankkimaan ajankohtaista tietoa. Kyse on perheiden ja kasvattajien yhteisestä kasvatustehtävästä (Stakesin ja Opetusministeriön mediamuffinssi-hanke 2008, 6).

Salomaan (2016, 141) mukaan mediakasvatuksessa on kyse laaja-alaisen kulttuuris-sosiaalisen osaamisen, ja valmiuksien vahvistamisesta mediakulttuurissa. Tämänkaltaiset valmiudet tukevat varhaiskasvatuksen yleisten kasvatustavoitteiden toteutumista. Salomaa (2016, 141) myös määrittelee mediakasvatuksen olevan ”tavoitteellista varhaiskasvatusta, jossa osapuolina ovat kasvattajat, kasvatettavat ja mediakulttuuri. Päämääränä on medialukutaidon edistämisen myötä tukea varhaiskasvatuksen kokonaisvaltaisia tavoitteita”. Salomaan (2016, 145) mukaan mediaa on käsitelty monia vuosia

enemmänkin huolen näkökulmasta, ja haluttu suojella lapsia medialta. Käsitteenä nousee myös termi diginatiivi, jolla tarkoitetaan lasta, jonka valmiudet ja taidot median käytössä ylittää kasvattajan valmiudet. Diginatiivi voidaan siis nähdä asiantuntijan roolissa suhteessa kasvattajiin. Varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti mediakasvatus tulisi olla lasten valmiuksien tukemista, ja medialukutaidon edistämistä.

Buckinghamin (2003, 4) mukaan mediakasvatus on prosessi, joka yhdistää median opettamista ja oppimista. Mediakasvatuksen lopputulos on medialukutaito, eli tietämys ja taidot, joita mediaoppijoilta vaaditaan. Mediakasvatus pyrkii kehittämään sekä kriittistä ymmärrystä, että aktiivista osallistumista, se antaa mahdollisuuden luoda kriittisiä tulkintoja median kuluttajana, sekä tulla median sisällöntuottajaksi. Mediakasvatus kehittää lasten kriittisiä ja luovia kykyjä. Buckingham (2003, 105) esittelee teoksessaan hänen, ja opettajakollegoidensa kokemuksia mediakasvatuksesta, ja sen pedagogiikasta viimeisen kymmenen vuoden ajalta. Hän esittää, että mediakasvatuksessa keskitytään kriittisen analysoinnin taitoihin, ja luovaan median tuotantoon.

Myös Schmidt (2013, 295–309) tarkastelee mediakasvatusta opetuksen näkökulmasta. Hänen tutkimuksessaan halutaan tuoda esille amerikkalaisen koulujärjestelmän eri asteen opettajien näkemyksiä. Tutkimuksessa tarkastellaan kolmea kohtaa: 1. Millä tasolla eri asteiden opettajat näkevät oppilaiden mediakompetenssin olevan? 2. Millä opetusasteilla mediakompetenssiin liittyviä aiheita käsitellään eniten? ja 3. Kuinka tärkeänä eri asteiden opettajat pitävät mediakasvatusta? Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että oppilaiden mediakompetenssi ja medialukutaito on jokaisella opetusasteella vielä aika kapea-alaista, ja mediakasvatukselle on tilausta. Tutkimuksen mukaan mediakasvatusta esiintyy eniten korkeakouluissa, ja vähiten esiopetuksessa, mutta kuitenkin kaikkien opetusasteiden opettajat pitivät mediakasvatusta tärkeänä. Schmidt (2013, 295–309) pitää tuloksia siinä mielessä positiivisina, että mediakasvatuksen lisäämiselle opetukseen on potentiaalia.

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

7.1 Tutkimustehtävän rajaus, tutkimuskysymykset ja aikajana

Tutkimus rajattiin koskemaan ainoastaan 5-vuotiaita lapsia, jotta siitä ei tulisi liian laaja, ja kerätty tieto pysyisi hallittavissa. Kuten aiemmin käsitellystä Lasten mediabarometrissa käy ilmi, niin 5-6-vuotiaiden lasten median käyttö on monipuolisempaa kuin sitä nuorempien. Tämän vuoksi alle 5-vuotiaat lapset jätettiin tutkimuksen ulkopuolelle. Myös 6-vuotiaat rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle, koska valmistuneilla sosionomeilla ei tule olemaan esiopetuspatenttia.

Tutkimuksella selvitettiin minkälaiset taidot ja valmiudet 5-vuotiailla on median käyttäjinä, eli ikään kuin heidän lähtötasonsa, jotta päiväkodit voisivat mahdollisimman tehokkaasti tuoda mediakasvatuksen osaksi varhaiskasvatusta. Ensimmäiseksi päätutkimuskysymykseksi muodostui:

1. Mikä on Mikkelin kunnallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien 5-vuotiaiden lasten mediankäyttötaitojen tämänhetkinen lähtötaso?

Koska tarkoituksena oli selvittää lasten lähtötaso tekemällä ensin kyselytutkimus lasten vanhemmille, ja havainnoimalla sen jälkeen yhtä 5-vuotiaiden joukkoa päiväkodissa erilaisten mediaan liittyvien tehtävien, ja keskustelujen muodossa vertailun vuoksi, niin toinen päätutkimuskysymys oli:

2. Miten vanhempien mielipiteet ja meidän havaintomme lasten mediankäytön valmiuksista ja taidoista kohtaavat?

Ennako-olettamuksen mukaan mediakasvatus terminä ei välttämättä ole kovin tuttu lasten vanhemmille, joten alakysymyksenä oli: Mitä tutkittavien lasten vanhempien mielestä tarkoittaa mediakasvatus?

Tutkimuksen toteuttamiseksi tarvittiin Mikkelin varhaiskasvatusjohtajalta tutkimuslupa (liite 1) ja lisäksi lasten vanhemmilta pyydetty kirjallinen lupa heidän lastensa haastatteluun ja havainnointiin (liite 2). Kysely tehtiin kaikille 5-vuotiaiden lasten vanhemmille nimettömänä, joten tähän ei tarvittu vastaajilta

lupia (Lahtinen 2018.) Saatekirjeeseen tuli kuitenkin maininta, että vastatessa kyselyyn, antaa luvan vastausten käyttämiseen tutkimuksessa.

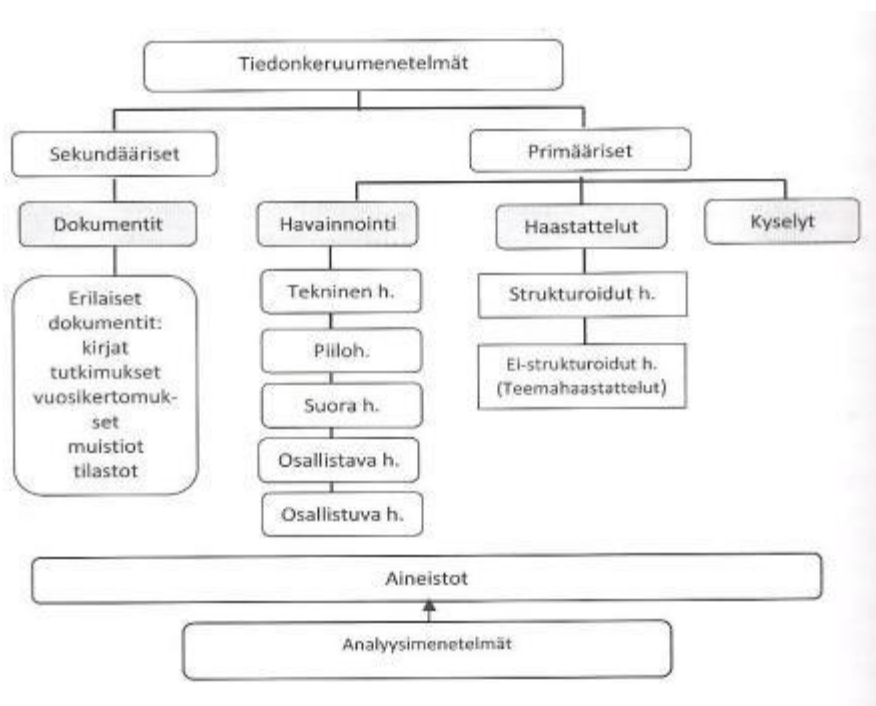
Haastetta opinnäytetyöprosessiin toi oikeanlaisen lähdemateriaalin löytäminen, ja lupa-asioiden venyminen viime hetkille. Lupa-asioiden oli tarkoitus hoitua joulukuun 2018 aikana, mutta muutamien muuttuvien tekijöiden vuoksi lopullinen tutkimuslupa saatiin vasta tammikuun 2019 lopussa. Alun perin ajatuksena oli, että Mikkelin kaupungin varhaiskasvatus toimisi opinnäytetyön toimeksiantajana, mutta matkan varrella tämäkin muuttui, ja Mikkelin kaupungin varhaiskasvatus myönsi ainoastaan tutkimusluvan ja päiväkotia, jossa havainnointi- ja haastatteluosuus suoritettiin, toimi opinnäytetyön työelämäkumppanina. Nämä muutokset viivästyttivät alkuperäistä suunnitelmaa aikataulusta, ja vanhemmille suunnattu kysely avattiin vasta maaliskuun 2019 puolivälissä. Myös havainnointi- ja haastatteluosuuden toteuttaminen siirtyi maaliskuun puoliväliin, koska oli tärkeää varmistaa sopimusasioiden oikeudellisuus ennen opinnäytetyön toteutukseen siirtymistä.

7.2 Tutkimusmenetelmät

Tässä opinnäytetyössä on sekä laadullisen että määrällisen tutkimuksen piirteitä, eli kyse on monimenetelmätutkimuksesta. Sormusen ym. (2013, 313–314) mukaan monimenetelmätutkimuksesta käytetään useita nimiä, mutta yksi tunnetuimpia lähikäsitteitä on triangulaatio. Triangulaatiolla tarkoitetaan useamman kuin yhden teorian, tutkijan, aineiston tai menetelmän yhdistämistä yhdessä ja samassa tutkimuskokonaisuudessa. Tässä tutkimuksessa käytettiin kyselyä, havainnointia ja haastattelua, eli kyse on siis metoditriangulaatiosta. Monimenetelmätutkimuksella ei ole Suomessa vakiintunutta käsitettä, joten siitä voidaan käyttää myös englanninkielistä nimitystä ”mixed methods research”. Sormunen ym. (2013, 313–314). Tuomen ym. (2018, 78) mukaan mixed methods research -lähestymistavalla tarkoitetaan laadullisen, ja määrällisen tutkimuksen yhdistämistä. Yhdistäminen tuo paremmin ymmärrystä tutkimusongelmiin, kuin jompikumpi tutkimusmenetelmä yksinään. Kahden menetelmän yhdistäminen paikkaa molemmissa menetelmissä yksinään esiintyviä heikkouksia. Mixed methods-tyyli mahdollistaa sellaisen tutkimuskysymyk-

sen asettamisen, mihin laadullinen tai määrällinen tutkimus ei kykene antamaan vastausta yksinään.

Kanasen (2014, 64) mukaan erilaiset menetelmät, niiden valinta ja käyttö muodostavat tutkimuksen. Voitaisiin sanoa, että opinnäytetyö on menetelmien kokonaisuus ja tämä kokonaisuus tuottaa tutkimusongelmaan uskottavan, luotettavan ja totuudenmukaisen ratkaisun. Ratkaisuun päästäkseen tarvitaan erilaisilla tiedonkeruumenetelmillä tuotettua aineistoa. Erilaiset menetelmät voidaan jakaa sekundaarisiin ja primäärisiin (kuva 1).

Kuva 1. Laadullisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmät (Kananen 2014, 64)

Hirsjärven ym. (2004, 154–155) mukaan kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillisiä piirteitä ovat mm. tutkinnan tapahtuminen todellisessa elämässä, ja se, että tutkija keskustelee tutkittavan tai tutkittavien kanssa ennemmin kuin käyttää mitään mittausvälineitä, kuten testejä. Toki testejä voidaan käyttää apuna, mutta pääpaino on keskustelussa ja itse tilanteessa, ja sen tulkitsemisessa. Tässä tutkimusmenetelmässä narratiivisuus, eli tarinallisuus ja tutkittavan oma ääni pääsevät kuuluville. Tyypillistä kvalitatiiviselle tutkimukselle on se, ettei tutkimusta tehdessä ole ennako-odotuksia tai määritelmiä, vaan teoriaa ra-

kennetaan aineistoa käyttäen, ja olosuhteiden mukaan saatetaan joutua muuttamaan suunnitelmia.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa korostetaan yleispäteviä syyn ja seurauksen lakeja. Tämän paradigman mukaan todellisuus on sarja objektiivisesti todennettuja tosiasioita, ja kaiken tiedon katsotaan olevan peräisin suorista aistihavainnoista, ja näihin havaintoihin perustuvista loogisista päättelyistä. Kvantitatiivisen tutkimuksen keskeisiä piirteitä ovat aiemmista tutkimuksista johtopäätökset ja teoria, käsitteiden määrittely, hypoteesin esittäminen, havaintoaineisto, joka soveltuu määrälliseen, numeeriseen mittaamiseen, tarkkaan valitut koehenkilöt, aineiston kirjaaminen tilastollisesti käsiteltävään muotoon, ja päätelmien tekeminen tilastolliseen analysointiin perustuen, kuten tulosten kuvailu prosenttitaulukoiden avulla. (Hirsjärvi ym. 2009, 139–140.)

Tuomen ym. (2018, 83) mukaan tutkittaessa orientoivaa käyttäytymistä kyselytutkimus on menetelmänä kannattavin, kun taas tutkitaan vuorovaikutuskäyttäytymistä päästään parhaisiin tuloksiin havainnoinnin keinoin. Luonnollisesti kuitenkin nämä kaksi vaikuttavat enemmän tai vähemmän toisiinsa, joten on sopivaa käyttää usean menetelmän yhdistelmää, koska kumpikaan menetelmä yksinään ei ole riittävä. Jotta tutkimukselle saataisiin mahdollisimman luotettava ja kattava tulos, päädyttiin käyttämään kyselyä, havainnointia ja haastattelua tutkimusmenetelminä.

7.2.1 Menetelmänä kysely

Kyselyn tarkoituksena oli kerätä tietoa siitä, millä tasolla lasten mediataidot vanhempien mielestä ovat. Pelkän kyselyn avulla ei olisi saavutettu tutkimuskysymyksiin vastauksia, vaan varsinainen tutkimus tapahtui vertailemalla kyselyn avulla kerättyjä tietoja tietoihin, jotka saatiin havainnoimalla ja haastatteleamalla kohdejoukoksi valittuja lapsia. Tästä syystä kyselystä tuli saada mahdollisimman selkeä ja informatiivinen, jotta vertailu olisi mahdollista. Hirsjärven ym. (2009, 193) mukaan kysely on yksi Survey-tutkimuksen keskeisimpiä menetelmiä. Kyseessä on menetelmä, jossa aineistoa kerätään standardoidusti, ja kohdehenkilöiden otanta edustaa tiettyä perusjoukkoa. Kyselytutkimus valikoitui menetelmäksi, koska kuten Hirsjärvi ym. (2009, 195) toteaa, yksi sen

eduista on mahdollisuus kerätä laaja tutkimusaineisto. Menetelmä on myös tehokas, ja sen avulla kerätyn aineiston käsittely suhteellisen nopeaa, ja analysointi onnistuu tietokonetta apuna käyttäen.

Opinnäytetyön kysely tehtiin yhdistelemällä erilaisia olemassa olevia kysymystyylejä ja asteikoita sen mukaan, mikä parhaiten sopi kysyttävään asiaan. Kyselyyn alkuun tuli muutama taustatietoa antava helposti vastattava kysymys. Nämä toteutettiin strukturoituina kysymyksinä, koska niihin vastaaminen on nopeaa, ja näissä kysymyksissä kysyttävät asiat olivat etukäteen rajattavissa. Tutkimuksen vastaushalukkuuden kannalta oli myös järkevää aloittaa helposti vastattavilla kysymyksillä. Taustatietokysymysten jälkeen vuorossa oli kaksi avointa kysymystä. Näiden valinta oli tarkoituksenmukaista, koska tarkoitus oli selvittää vastaajan mielipidettä tai kokemusta asiasta, johon ei voinut määritellä etukäteen vaihtoehtoja (Heikkilä 2014, 46–51.)

Suurimman osan kyselystä muodosti kysymysjoukko, johon sovellettiin Likertin asteikkoa, jonka ideana Heikkilän (2014, 46–51) mukaan on yleensä 4- tai 5-portainen järjestysasteikko, jossa asteikon vastakkaisissa päissä on kaksi ääripäätä, tai vastakohtaa kuten esimerkiksi *täysin samaa mieltä* ja *täysin eri mieltä*. Kyselyyn tuli myös muutama ns. sekamuotoinen kysymys, jossa siis vastaajaa pyydettiin valitsemaan vaihtoehtoista ja tarvittaessa täydentämään. Vastausvaihtoehtoiksi tähän kohtaan valikoitui *Kyllä* ja *Ei* ja vastausta pyydettiin täydentämään vastatessa *Kyllä*.

Kysymyslomakkeen (liite 3) laadinnassa, oli tärkeää pitää mielessä opinnäytetyön tutkimuskysymykset, että kysyttävät kysymykset olisivat sellaisia, joilla saavutettaisiin tarvittavat vastaukset. Kyselyn kysymykset luotiin teoriassa määriteltyihin mediataitoihin, ja 5-vuotiaan valmiuksiin perustuen. Näin oli mahdollista selvittää tavoiteltu lasten lähtötaso taitojen, ja valmiuksien osalta. Valmista kyselylomaketta testattiin ensin muutamalla lähipiireihin kuuluvalla henkilöllä. Heidän ehdotusten perusteella kysymysten asettelua muokattiin selkeämmiksi, ja ymmärrettävämmiksi. Tämän jälkeen kyselyä testattiin vielä eräässä äideistä koostuvassa Facebook-ryhmässä, jotta saataisiin kuulla mielipide henkilöiltä, joilla itsellään on päiväkotikäisiä lapsia. Testauksen jälkeen

kysymykset vietiin Webropol-ohjelmaan varsinaisen kyselylomakkeen luomiseksi. Myös Webropol-ohjelman kyselylomaketta testattiin ennen kyselyn julkaisua lomakkeen toimivuuden varmistamiseksi.

Alun perin tarkoituksena oli lähettää nettilinkki kyselyyn sähköisesti päiväkodeille, josta se olisi jaettu eteenpäin vanhemmille. Kävi kuitenkin ilmi, että nettilinkin lähettäminen ei ollut mahdollista, kuin yhteen päiväkotiin. Muita päiväkoteja varten laadittiin saatekirje (liite 4), jossa kerrottiin opinnäytetyöstä, ja johon oli liitetty linkki kyselyyn QR-koodina. QR-koodi (Quick Responce Code) on Pihkalan (2011–2019) mukaan kaksikulotteinen viivakoodi, joita voidaan lukea erilaisilla mobiililaitteilla. QR-koodeja käytetään mm. markkinoinnissa, koulutuksessa ja liike-elämässä. Lukemalla koodin esimerkiksi puhelimeen asennetulla lukuohjelmalla, voidaan siirtyä suoraan koodiin kirjoitetulle nettisivulle. Webropolilla tehdystä kyselystä tehtiin QR-koodi QR-koodigeneraattorin (TietoWeb Oy) avulla. Saatekirjeitä tulostettiin yhteensä 250 kappaletta, ja 11.3.19 ne jaettiin 14 päiväkotiin, joita oli aiemmin lähestytty lupakyselyllä ja 5-vuotiaiden lasten lukumäärän tiedustelulla. Kysely oli avoinna kaksi viikkoa, ja vastauksia tuli yhteensä 35 kappaletta. Mahdollisuutta lähettää vanhemmille suoraan muistutusviestiä vastaamisesta ei ollut, eikä tietoa siitä, kuinka moni saatekirje todellisuudessa meni vanhemmille asti, koska ne jaettiin lasten lokeroihin.

7.2.2 Menetelmänä havainnointi ja haastattelu

Koska kyselytutkimuksen heikkous on, kuten Hirsjärvi ym. (2009, 195) toteaa, että aineisto jää usein pinnalliseksi, ja tutkimus teoreettisesti vaatimattomaksi, täydennettiin kyselytutkimusta vielä lapsiryhmän havainnoinnilla ja haastattelulla. Hirsjärven ym. (2009, 213) mukaan havainnoinnin etu on se, että se tuottaa välitöntä ja suoraa tietoa tutkittavasta kohdejoukosta. Havainnointi antaa kuvan todellisesta elämästä, ja sen avulla päästään luonnolliseen ympäristöön. Havaintoja voidaan kerätä mm. näkemällä, kuulemalla ja haistamalla. Siihen tulee valmistautua huolellisesti, ja ennen varsinaista havainnointitapah- tumaa harjoitella muistiinpanojen tekemistä. Esimerkiksi valokuvat tilanteista, apukysymysten tekeminen valmiiksi, ja esihavainnointi lapsiryhmään tutustuen

auttavat varsinaisessa tilanteessa, ja myös myöhemmin, kun puretaan tutkimusta (Aarnos 2018, 176.)

Osallistuva havainnointi eroaa muusta havainnoista siinä, että osallistuvassa havainnoinnissa tutkija osallistuu tutkittavien arkeen heidän ehdoillaan, ja tekee samalla kysymyksiä. Tutkittavat tietävät aina, miksi tutkija on paikalla. Tutkijan tulee muistaa tutkimusta tehdessään, että omat tulkinnat tilanteesta ja havainnot tulee pitää erillään. (Hirsjärvi ym. 2004, 205–206.)

Ruusuvuori ja Tiittula (2005, 22) esittävät, että kun rakennetaan tutkimushaastattelua, samat keinot ja oletukset, jotka ovat läsnä muissakin keskusteluissa (kuten arkikeskustelut), ovat läsnä. Ero arkikeskustelujen ja tutkimushaastatteluiden välillä on se, että haastatteluilla on tarkoitus, ja jokaisella osallistujalla on omanlaisensa rooli. Haastattelijan työ on ohjata keskustelua tiettyihin suuntiin, ja muistaa, että haastattelijalla on tietämätön osapuoli, ja aloite keskusteluun tulee häneltä. Haastattelua tehdessä tulee pitää mielessä tavoite, joka tutkimuksella on, ja ohjata keskustelua sen mukaan. Niirasen (1999, 242) mukaan osallistuvassa havainnoinnissa on tärkeää miettiä, milloin, kuinka kauan, ja mitä havainnoidaan. On myös tärkeää miettiä, kuinka paljon aineistoa kokoa kaiken kaikkiaan.

Hirsjärven ym. (2004, 202–203) mukaan osallistuvaa havainnointia on kritisoitu siitä, että havainnoijan läsnäolo saattaa häiritä osallistujia, ja muuttaa heidän vastauksiaan tai reagointiaan tilanteisiin. Haittaa voidaan vähentää sillä, että havainnoija vierailee tutkimuspaikassa, jotta häneen totutaan. Koska Kuusela oli aiemmin ollut 10 viikkoa harjoittelussa kyseisessä päiväkotiryhmässä, lapset olivat jo tutustuneet häneen. Näin ollen hänen läsnäolonsa ei ollut lapsille niin jännittävää ja vastaukset, joita heiltä saatiin, olivat luultavasti aitoja haastattelijan tuttuuden vuoksi. Hirsjärven ym. (2004, 202–203) mukaan haasteeksi saattaa nousta myös se, että havainnointi menetelmänä vie paljon aikaa. Havainnoijan emotionaalinen sitoutuminen ryhmään saattaa haitata tilanteiden objektiivisuutta. Kaikki olennaiset tilanteet tulisi voida dokumentoida heti, jottei tulisi tilanteita, joissa havainnoijan muisti on ainoa tiedonlähde, ja tähän tulee erityisesti kiinnittää huomiota. Niirasen (1999, 253) mukaan lap-

sen ollessa hänelle merkityksellisessä paikassa, näyttäytyy parhaiten hänen käytöksensä arkielämässä.

Havainnointi- ja haastatteluosuutta varten laadittiin runko (liite 5), joka pohjautui samoihin teoriassa esitettyihin mediataitoihin ja viisivuotiaiden valmiuksiin, kuin kyselykin. Haastattelua varten laaditut kysymykset olivat samoja, joita myös vanhemmilta kysyttiin, ja lisäksi haastattelua täydennettiin aihealueisiin liittyvillä tehtävillä virheellisten tulosten minimoimiseksi, jos lapset eivät ymmärtäisi kysymyksiä oikein. Päiväkodille oli toimitettu aiemmin vanhemmille annettavat kirjalliset lupapyynnöt lapsen osallistumisesta. Jokainen vanhempi antoi lapselleen luvan ottaa osaa tutkimukseen. Haastatteluun tullessa Kuusela kysyi lapsilta, haluavatko he osallistua, ja halutessaan he olisivat voineet kieltäytyä. Havainnointi- ja haastatteluosuuden Kuusela teki kahdella eri kerralla, ja molemmilla kerroilla mukana oli 4 lasta, joista 2 oli samoja. Yhteensä siis 6 lasta osallistui. Havainnointi ja haastattelut tehtiin erillisessä tilassa, jossa kaikki sillä kerralla osallistuvat lapset olivat samaan aikaan. Aikaa oli varattu molemmilla kerroilla noin 30 minuuttia, ja sitä meni noin 40 minuuttia. Aika oli jaettu niin, että haastattelukysymysten välissä oli toiminnallisia osuuksia, jotta lasten mielenkiinto pysyi yllä koko ajan.

Toiminnallisia osuuksia varten oli varattu tablettitietokone, tuloste ikärajoista ja mediavälineistä, ja puhelin nauhoitusta ja musiikin soittoa varten. Kehittelimme mediakasvatustuokioille lyhyitä mukavia tehtäviä, joista kaksi oli otettu kirjasta, koska ne sopivat suoraan tutkittaviin asioihin (liite 6). Näillä tehtävillä tutkittiin lasten valmiuksia tunnistaa mediavälineitä, vuorovaikutustaitoja, oman mielipiteen ilmaisua, tabletin käyttöä ja kuunteleeko lapsi ohjeita. Myös lasten mediakriittisyyttä, ikärajatuntemusta ja tunnetaitoja tutkittiin.

7.3 Tutkimusaineiston analysointi

Tutkimusaineiston analysoimisessa käytettiin sisällönanalyysiä, ja sisällön erittelyä. Tuomen ym. (2018, 119) mukaan sisällönanalyysistä, ja sisällön erittelystä puhutaan monessa yhteydessä synonyymeinä, vaikka koetaan kuitenkin tarpeelliseksi erottaa laadullinen ja määrällinen sisällönanalyysi. Tähän erotteiluun ei siis olisi lainkaan tarvetta, jos käytettäisiin jo olemassa olevia termejä,

sisällönanalyysi (laadullinen sisällönanalyysi) ja sisällön erittely (määrällinen sisällönanalyysi). Lyhyesti sanottuna sisällönanalyysillä tarkoitetaan pyrkimystä kuvata tutkittua sanallisesti, kun taas sisällön erittelyllä pyritään kuvaamaan esimerkiksi tekstin sisältöä määrällisesti. (Tuomi ym. 2018, 119.)

Sisällönanalyysi voidaan eritellä vielä aineistolähtöiseen, teorialähtöiseen ja teoriaohjautuvaan sisällönanalyysiin (Tuomi ym. 2018, 108–111.) Tämän opinnäytetyön aineiston analysointiin parhaiten soveltui teorialähtöinen sisällönanalyysi. Tässä analyysimenetelmässä lähdetään liikkeelle teoriasta. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä, aikaisemmin tutkittu ohjaa käsitteiden ja luokitusten määrittelyä tutkimusaineistosta, sekä myös itse analyysiä. (Vilka 2005, 140). Analyysi pyrkii tiivistämään, järjestämään, ja jäsentämään aineistoa jättämättä kuitenkaan mitään olennaista pois. Tyypillisesti tähän pyritään pääsemään joko, tematisoinnin tai tyypittelyn keinoilla.

Tässä tutkimuksessa käytettiin tematisointia, eli teemoittelua. Teemoittelussa aineistosta pyritään nostamaan esiin tutkimusongelman kannalta olennaisia teemoja, ja mahdollisesti sitaatteja tulkittavaksi. (Valli 2018b, 221). Kyselylomaketta, sekä haastattelu- ja havainnointirunkoa tehdessä jaettiin kysymykset teoriasta poimittujen käsitteiden alle, joten kun aineistoa käytiin läpi, luonnollisesti aineiston jako tapahtui samojen teemojen alle. Teemoiksi valikoituivat: luovat ja esteettiset taidot ja tunnetaidot, vuorovaikutustaidot, turvataidot ja kriittiset tulkintataidot.

Kanasen (2011, 85) mukaan tutkimusongelman rajoituessa jonkin ilmiön kuvailuun, riittävät analysointimenetelmiksi tunnusluvut, jotka kuvaavat aineiston rakennetta, riippuvuusanalyysit ja ristiintaulukointi. Seitamaa-Hakkarainen (2014) toteaa, että tavoitteena määrällisellä sisällönanalyysillä on sisällön esittäminen numeraalisessa muodossa. Koska Webropol, jolla kysely toteutettiin, jakaa vastaukset raporteissaan automaattisesti frekvenssitaulukoihin, päädyttiin käyttämään näitä raportin tietoja avuksi kyselyn aineiston analysointiin. Kanasen (2011, 74) mukaan suorat jakaumat eli yksiulotteiset frekvenssijakaumat ovat yhden muuttujan ominaisuuksien kuvaamiseen, ja tietojen tiivistämiseen tarkoitettu työkalu. Tärkein tieto frekvenssijakaumassa on muuttujan

arvon suhteellinen osuus koko joukosta. Näitä taulukoiden osoittamia vastausten prosenttiosuuksia hyödynnettiin Likertin asteikolla tehtyjen kysymysten analysoinnissa, koska sitä kautta sai parhaan kuvan vanhempien vastauksista suhteessa lasten havainnointiin.

Kyselyn sekamuotoiset kysymykset analysoitiin hyödyntäen sekä sisällönanalyysiä, että sisällön erittelyä ja vastaukset pelkistettiin ryhmiin, joista tuloksien esittelyyn poimittiin muutamia havainnollistavia sitaatteja samoin, kun havainnointi- ja haastatteluaineiston analysointia tehdessä. Kyselyn avoimien kysymysten (2 kappaletta) vastaukset jaettiin yksityiskohtaisemmin kysymyskohtaisesti. Ensimmäisen avoimen kysymyksen vastaukset jaettiin valittujen teemojen alle. Lisäksi vastauksia jaettiin vielä pienempiin teemoihin katto-otsikoiden alle. Toinen avoin kysymys jakautui vastaajien tietämyksen mukaan niihin, jotka eivät tieneet, niihin, joilla oli hiukan tietoa ja niihin, jotka olivat hyvin perillä asiasta. Sitaatteja käytettiin myös avointen kysymysten tulosten esittelyssä.

Havainnointi- ja haastatteluaineiston nauhoitukset litteroitiin tekstimuotoon, jonka jälkeen litteroitu aineisto analysoitiin sisällönanalyysiä, ja sisällön erittelyä hyödyntäen. Koko aineisto jaettiin edellä mainittujen teemojen alle, ja sieltä poimittiin kuvaavia sitaatteja ja havaintoja analyysin esittämistä varten.

8 TUTKIMUSTULOKSET

8.1 Kyselyn taustatiedot

Kyselyn saatekirjettä jaettiin päiväkoteihin yhteensä 250 kappaletta, ja vastauksia saatiin 35. Vastausprosentti oli siis 14 %, ja se oli ihan hyvä siihen nähden, että kyselyn linkkiä ei ollut mahdollista jakaa sähköisesti, eikä ollut myöskään mahdollisuutta muistuttaa kyselyyn vastaamisesta. Havainnointi- ja haastattelutilanteisiin osallistui yhteensä 6 lasta.

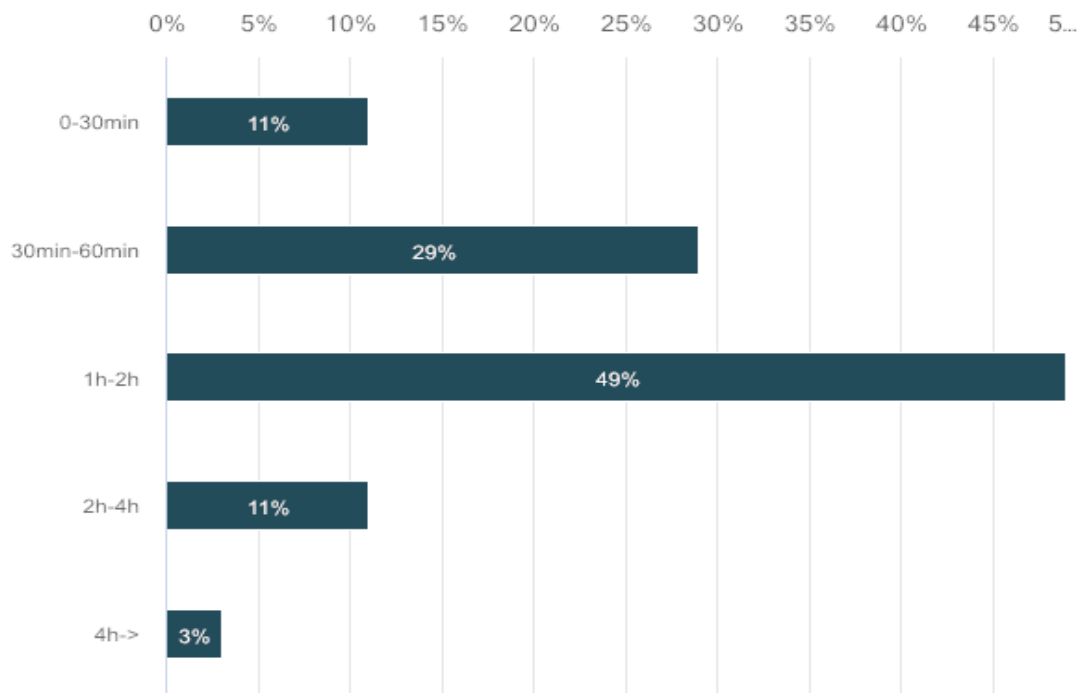
Kyselyn aluksi selvitettiin lasten mediankäytön tottumuksia, ja ensin tiedusteltiin, millaisia mediavälineitä kyselyyn vastaajan lapsi kotona käyttää. Kysymyksessä oli valmiit vastausvaihtoehdot, sekä mahdollisuus lisätä itse joku

käytössä oleva mediaväline, jota listauksessa ei ollut mainittuna. Vastaajien lasten käyttämät mediavälineet jakautuivat seuraavasti (Taulukko 1).

Taulukko 1. Minkälaisia mediavälineitä lapsesi käyttää kotona?

	n	Prosentti
Älypuhelin	16	45,71 %
Tietokone	7	20 %
Tabletti	29	82,86 %
Lehdet	15	42,86 %
TV	31	88,57 %
Kirjat	29	82,86 %
Musiikin kuuntelu (esim. Spotify, cd:t, radio, äänikirjat ym.)	25	71,43 %
Muu/Mikä?	0	0 %

Taustatiedoksi kysyttiin myös, kuinka paljon lapsi saa käyttää mediavälineitä päivässä. Noin puolet vastaajista kertoi lapsen käyttävän mediavälineitä 1–2 tuntia päivässä ja toiseksi yleisin vastausvaihtoehto (n. 30 %) oli 30–60 minuuttia (Kuva 2.) Muutammat vastaajat olivat täydentäneet vastaustaan seuraavan kysymyksen kohdalla, jossa oli tilaa vapaalle sanalliselle vastaukselle. Vastauksen täydennyksissä eriteltiin mm. lasten ruutuaika ja kerrottiin, että kirjoja ja lehtiä saa lukea vapaasti, ja musiikin kuuntelua ei myöskään rajoiteta.

Kuva 2. Kuinka paljon lapsesi saa päivässä käyttää mediavälineitä?

8.2 Mediakasvatus vanhempien mielestä

Tutkimuksen alakysymykseen, mitä tutkittavien lasten vanhempien mielestä tarkoittaa mediakasvatus, nojaten kysyttiin vanhemmilta suoraan mitä se heidän mielestään on. Tähän kysymykseen vastauksen kirjoitti 31 kolmestakymmenestäviidestä vastaajasta. Vanhempien vastaukset olivat laajoja, ja ne olivat hyvin jaoteltavissa teemojen alle. Useimmat vastaukset koskettivat useampaa eri teemaa. Luoviin ja esteettisiin taitoihin ja tunnetaitoihin liittyviä vastauksia oli 20 kaikista 31 vastauksesta. Näissä vastauksissa nousi esille se, kuinka vanhemmat liittivät mediavälineiden, ja laitteiden käytön opastuksen yhdeksi mediakasvatuksen osa-alueista

”Mediakasvatus on mielestäni sitä, että lapsia opetetaan käyttämään nykypäivän laitteita, koska ne ovat kasvavassa määrin käytössä. Lapsille opetetaan, miten mediaa käytetään, ja mitä kaikkea sen avulla voi tehdä.”

Vanhempien mielestä mediakasvatusta on myös eri medioiden monipuolinen käyttö erilaisissa tilanteissa, ja mediankäytöstä nauttiminen

”Lasta opetetaan luomaan, käyttämään tai arvioimaan mediasisältöä (ääntä, tekstiä, videota, kuvia).”

”Tiedonhakuja eri kanavista. Median käyttöä esim. oppimistehtävissä, ryhmittöissä. Vaikkapa tarinaa kuvilla tehtynä ym.”

”Toisaalta tarinoista nauttiminen ja niistä keskusteleminen.”

Muutamassa vastauksessa mainittiin myös medialukutaito, ja sen opetteleminen osana mediakasvatusta.

Noin kaksi kolmannesta (18kpl) vanhempien vastauksista oli liitettävissä myös turvataitoihin. Vastauksissa painottui erityisesti ikärajojen tuntemus, ja niiden opettelu, sekä median käytön rajoittaminen aikarajoin ja sisällöllisesti.

”Turvallisten ja ikätasoisten sovellusten käyttö, käytön rajaaminen riittävän lyhyiksi ajoiksi”

”Mediakasvatus tarkoittaa sitä, että opetetaan lasta ymmärtämään eri medioiden sisältöä, arvioimaan sisällön sopivuutta itselleen ja tarvittaessa lopettamaan sisällön katsominen”

Vastauksissa peräänkuulutettiin myös vastuullisuutta, ja aikuisen valvontaa ja vastuuta lasten turvallisuudesta mediaa käytettäessä

”Vastuullisuutta median käyttöön liittyvissä asioissa; vanhemman / muun aikuisen tulee opettaa lapselle, kuinka mediavälineitä käytetään vastuullisesti ja mahdollisimman turvallisesti, mikä median käytössä on sallittua ja mikä kiellettyä, millainen mediasisältö on haitaksi tai jopa vaaraksi lapselle jne.”

Puolet vastauksista (15kpl) toi esille seikkoja, jotka ovat olennainen osa kriittisiä tulkintataitoja, ja näistä vastauksista suurin osa kosketti lähdekriittisyyttä, joka koettiin vanhempien taholta tärkeäksi asiaksi.

”Kriittisyyden opettaminen: että kaikki mikä lukee tai tulee telkkarista, ei ole totta, tai on vain jonkun muun mielipide.”

”Opastetaan suhtautumaan kriittisesti eri välineistä saatuun tietoon”

Osassa vastauksista tuotiin esiin myös median sisällöstä opettaminen, esim. mitä on some (sosiaalinen media), mitä tarkoittaa tekijänoikeus tai mainonta, tai kuinka käsitellään julkisuudessa esiintyviä asioita tai tietoja. Ainoastaan kolme vastauksista oli liitettävissä vuorovaikutustaitoihin. Näissä vastauksissa toivottiin lapsien oppivan mediakasvatuksessa toimimaan yhdessä, olemaan kohteliaita toisille, ja sen mikä on julkisen ja yksityisen asian ero.

Vanhemmilta kysyttiin myös, miten heidän mielestään lapsen päiväkodissa toteutetaan mediakasvatusta. Tähän kysymykseen vastasi 30 kaikista 35:stä kyselyyn vastanneesta. Puolet vastaajista (15kpl) vastasivat, että eivät tiedä, miten mediakasvatusta toteutetaan. Näkyvin elementti päiväkodin toteuttamassa mediakasvatuksessa vanhemmille tuntui olevan tablet-tietokone

”Käyttävät tablettia ihan mukavasti välillä toiminnassaan, en tiedä muusta.”

”Päiväkodissa käytetään tabletteja, joiden avulla tutustutaan erilaisiin sisältöihin turvallisesti. Mielestäni mediakasvatus on hyvin huomioitu päiväkodin opetussuunnitelmassa.”

Vastauksissa oli aika paljon hajontaa, ja vastapainoksi ”en tiedä” – vastauksille, ja pelkän tabletin huomanneille löytyi myös niitä, jotka olivat havainneet monipuolisen mediakasvatuksen lastensa päiväkodin arjessa.

”Päiväkodissa ollaan hienosti implementoitu mediakasvatus osaksi opetussuunnitelman perusteita. Lapsille luetaan kirjoja, he käyttävät päivän toimissaan älylaitteita, he käyvät katsomassa musiikkiesityksiä ja muutenkin kaikki toiminta tukee lapsen varhaisvaiheen mediaoppimista.”

”Äärettömän hyvin ja monipuolisesti. Mm. Animaatioita, valokuvausta, videotervehdyksiä, tabletilla pelaamista/ tehtävien harjoittelua”

8.3 Vuorovaikutustaidot

Kyselyn vuorovaikutustaitoja käsittelevässä osiossa vanhemmilta kysyttiin ensin, osaavatko heidän lapsensa vuorotella mediavälineistä toisten kanssa, ja vanhemmista yli puolet oli sitä mieltä, että heidän lapsensa osasivat aina vuorotella, ja vain yksi arvioi, että hänen lapsensa osasi vuorotella harvoin (Kuva 3.)

Kuva 3. Mediavälineiden vuorotteleminen, n=35

Kysyttäessä lapsilta, osaavatko he vuorotella mediavälineistä vastauksissa oli hajontaa eikä yhtenäistä linjaa ollut. Vastaajia oli 4, ja ainoastaan yksi oli sitä mieltä, että osasi vuorotella. Kaksi vastaajista oli epävarmoja osaamisestaan, ja yksi oli varma, ettei osaa.

Toinen vuorovaikutustaitoja mittaava kysymys käsitteli lasten yhteistyötaitoja. Vanhemmat olivat aika varmoja lastensa taidoista ja yhtään ”harvoin” tai ”ei koskaan” -vastausta ei tullut. Vanhemmista yli puolet olivat sitä mieltä, että

heidän lapsensa osaavat toimia yhteistyössä muiden kanssa aina, ja yksi kolmasosa katsoi yhteistyön onnistuvan ajoittain (Kuva 4.)

Kuva 4 Ryhmässä toimiminen, n=35

Kysyttäessä lapsilta itseltään yhteistyötaidoista 3 neljästä oli sitä mieltä, että yhteistyö muiden kanssa sujuu aina. Yksi lapsista oli sitä mieltä, että:

”Joskus osaan, mutten aina”

Suurin osa vanhemmista arvioi lapsensa kykenevän mielipiteensä ilmaisuun aina. Osa oli sitä mieltä, että ilmaisu onnistuu ajoittain, ja yksi oli sitä mieltä, että se onnistuu harvoin. (Kuva 5.) Lapsista kaikki neljä olivat sitä mieltä, että osaavat ilmaista omia mielipiteitään.

Kuva 5 Mielipiteiden ilmaisu, n=35

Vanhemmista noin kolmannes arvioi, että lapsensa osaa samaistua mediassa esiintyviin hahmoihin. Suurin osa oli sitä mieltä, että samaistumista oli ajoittain havaittavissa ja kaksi henkilöä taas, että se harvoin näkyi lapsensa käytöksessä. (Kuva 6.)

Kuva 6 Mediassa esiintyviin hahmoihin samaistuminen, n=35

Lapsilta samaa kysyttäessä, kaikki vastasivat, etteivät osaa. Yksi vastaajista kertoi kuitenkin iloisella äänellä ja hymyillen että:

”Yhdessä pelissä oli pieni koira, joka oli koko ajan ilonen ja tälle hymyilevä ja sen kaveri pieni elukka se sillee koko ajan teki tälle (heiluttaa innokkaasti käsiään.)”

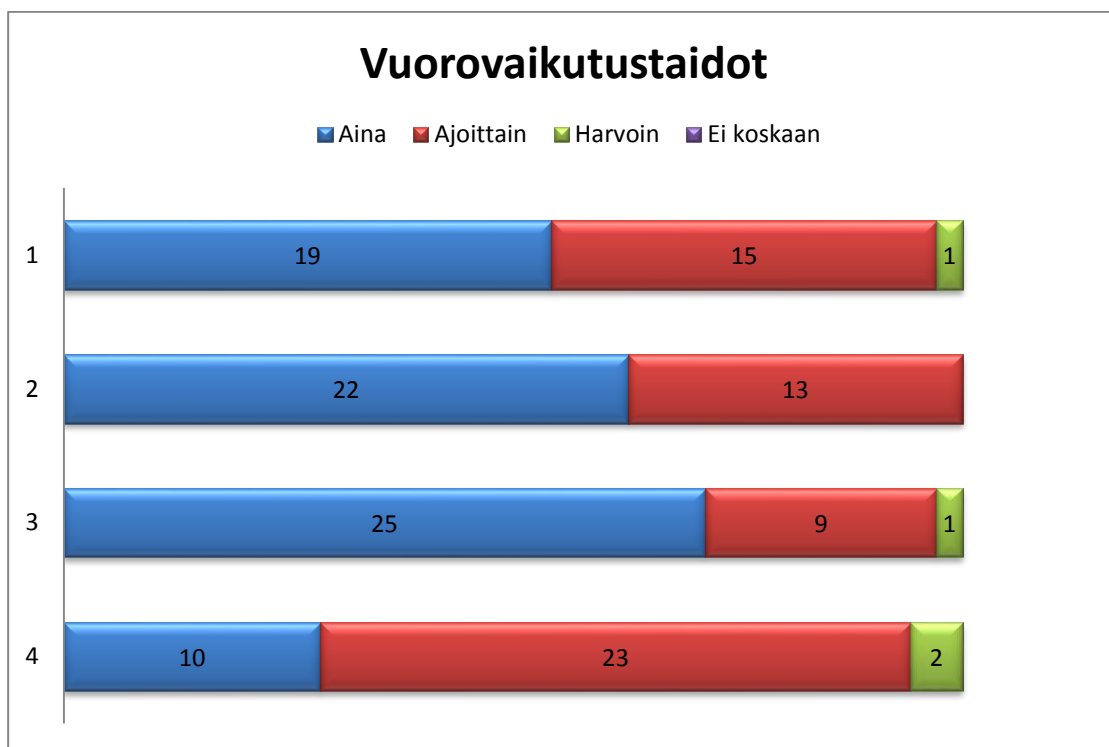
Kertomuksen lopuksi lapsi vakavoitui, eli ainakin tämän tarinnan kerronnan aikana hän osasi samaistua kertomuksen hahmojen tunteisiin. Lapsille myös näytettiin lyhyt animaatio surullisesta ja yksinäisestä siilistä, joka lopulta tulee iloiseksi. Lasten tunnelmat katsomisen jälkeen olivat kolmen kohdalta hyvät, mutta neljäs lapsista oli sitä mieltä, että alkuun siilin puolesta tuli paha mieli ja hän sanoittikin tunnelmiaan näin:

”Musta tuntu ihan kamalalta. Ku se siili joutu olee yksin. Sit ne sen kaverit laitto sille sitä tyroksii selkää, ni se ei ollu enää surullinen”.

Lapsille annettiin myös tehtäväksi tabletilla pieni ongelmanratkaisutehtävä, jonka aikana havainnoitiin vuorovaikutustaitoja, hienomotoriikkaa ja kykyä noudattaa ohjeita. Lasten havaittiin olevan hyvin eri tasoilla vuorovaikutuksessa. Kommunikointi haastattelijan kanssa oli luontevaa, mutta yksi lapsista puhui koko ajan muiden päälle ja omi laitetta ja väitti vastaan, kun oma aika oli lopussa ja vuoro antaa muille. Kaksi lapsista sen sijaan kuunteli ohjeita tarkasti, ja toimii niiden mukaan. Kaikilla kolmella sorminäppäryys oli hyvällä tasolla, ja pelin pelaaminen siinä suhteessa ongelmatonta. Yksi lapsi ei kuitenkaan suostunut pelaamaan ollenkaan, koska peli oli hänen mielestään ”ihan tyhmä.” Yksi lapsista jaksoi kokeilla peliä uudestaan, ja uudestaan niin kauan, kunnes pääsi maaliin. Viidennen kerran jälkeen häntä alkoi kuitenkin jo hieman ärsyttää, ja sen sanoikin ääneen, mutta siitä huolimatta hän jaksoi silti tehdä tehtävän loppuun. Kaksi lasta nauroi pelitilanteessa toisen lapsen epäonnistumiselle, mutta havaittiin myös, kuinka he yhdessä nauroivat pelille.

Yhteenvedoksi koottiin vanhemmille esitettyjen kysymysten vastaukset samaan kuvaan, josta on helposti nähtävissä, kuinka vastaukset vuorovaikutus-

taitojen osalta jakoutuivat (kuva 7). Kuvassa on jokainen neljästä vuorovaikutustaitoja koskevasta kysymyksestä omalla rivillään.

Kuva 7 Vastausten jakautuminen vuorovaikutustaitojen osalta

8.4 Kriittiset tulkintataidot

Kriittisiä tulkintataitoja kartoitettiin kolmella kysymyksellä, joista kahdessa kysyttiin kontrollin vuoksi samaa asiaa, mutta hieman eri sanankääntein. Vanhemmilta tiedusteltiin, ovatko he huomanneet lapsessaan median opettamia arvoja? Heitä pyydettiin myös täydentämään vastausta sanallisesti, jos vastasivat myöntävästi. Vastaukset jakoutuivat aika tasaisesti, ja ensimmäisen kysymyksen vastauksista näkyi, että vanhemmista vähän alle puolet ei ollut huomannut lapsissaan median opettamia arvoja. Suurin osa taas oli huomannut median opettavan mm. erilaisuudesta, oikeasta ja väärästä, empatiasta ja toisen huomioimisesta, tasa-arvosta, suvaitsevaisuudesta, luonnonsuojelusta ja ilmastomuutoksesta. Eläinten hyvä kohtelu, sosiaaliset taidot, huumori, sisarrakkaus ja tunnetaidot ja kiusaamisen ehkäisy nousivat myös esille. Toisen kysymyksen kohdalla ”Kyllä”-vastauksia oli noin puolet. Vanhemmat kuvailivat lastensa oppimaa mm. tällä tavoin:

”Tytär ainakin bongaa mainoksista sloganeita. Esim. isänsä lopettelee juuri tupakointia ja tytär osasi isälle kertoa nikotiinipurkan ominaisuuksista.”

”Televisiota jotakin tiettyä ohjelmaa katsoessa tulee hyviä keskusteluja. Jos näytetään esim.köyhästä maasta ohjelmaa, lapset oppivat ettei kaikilla elämä ole yhtä helppoa/samanlaista kuin Suomessa.”

Myös lapsilta kysyttiin, ovatko he oppineet mediasta erilaisia arvoja, mutta lapset eivät osanneet vastata kysymykseen.

Havainnointi- ja haastattelutilanteissa lasten kanssa keskusteltiin faktan ja fiktion eroista mainoksissa, ja muissa mediasisällöissä. Lapsilta kysyttiin, osaavatko esimerkiksi mainoksissa lentävät MyLittlePony-lelut oikeasti lentää, ja kaikki vastasivat, että eivät osaa. Kysyttäessä, osaavatko puut puhua ja onko hirviöitä olemassa, vastauksena oli yhdeltä lapselta:

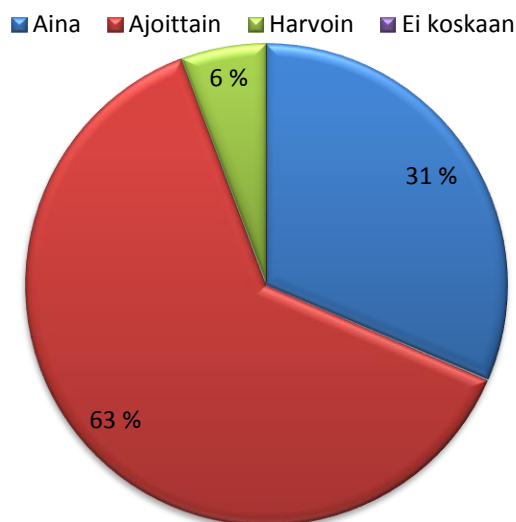
”Ne on nii pelottavia, että voi pelästyä ja käyä itkee. Tai juosta karkuu.”

Lasten kanssa pelattiin peliä, jossa haastattelija kysyi kysymyksiä, joihin lapset vastasivat nostamalla peukalon joko alaspäin, tai ylöspäin sen mukaan onko kerrottu asia totta vai tarua. Lapsien vastauksista huomasi ryhmäpaineen, ja kaksi lapsista katsoi useasti mallia muilta. Kysyttäessä, osaavatko ihmiset lentää yhden lapsen vastaus oli:

”Ei. Mut keijut osaa.”

Tätä mieltä muutkin lapset olivat. Kysymyksiin, jotka koskivat säätilaa, kaikki vastasivat totuudenmukaisesti. Myös vanhemmilta kysyttiin kyselyssä että, erottavatko heidän lapsensa faktan fiktiosta, noin kolmasosa (11) vastasi, että aina. Yli puolet oli sitä mieltä, että lapset erottavat ne toisistaan ajoittain. (Kuva 8.)

Lapseni ymmärtää faktan ja fiktion eron esim. mainoksissa ja muissa mediasisällöissä verrattuna todelliseen elämään

Kuva 8. Faktan ja fiktion eron ymmärtäminen, n=35

Lapsilta kysyttiin myös, tietävätkö he, millaisia mainokset ovat, kolme vastasi, että eivät tiedä. Yksi vastaus oli:

”Tiiän! Mainos on sellanen et tulee et tietää mitä sit voi ostaa tai mitä tarvii. Ja sitte voi mennä siihe kauppa.”

Tabletilta katsottiin erilaisia mainoksia (meikinpoistoainemainos, koirapeli-mainos) ja pätkiä lastenohjelmista. Kysyttäessä, erottavatko lapset mainokset ohjelmista, yksi lapsi tunnisti hyvin koirapelimainoksen pelimainokseksi, muttei osannut kertoa miksi se on pelimainos, tai ylipäätään mainos. Hän tunnisti myös meikinpoistoainemainoksen ja kertoi:

”Saippua! Se vie meikin pois.”

Yksi haastateltava osasi painaa tabletista nappulaa, joka vie eteenpäin itse-näisesti, kun näkyvä mainos ei miellyttänyt.

”Ei tää oo mainos. Toi ei o mainos koska mä oon kattonu et ne ei oo mainok-sii.”

”Mä oon kattonu tän! Tää ei o mainos, ku oon kattonu tän monta kertaa ja se on ohjelma. Tiiän et mainoksessa tulee se 5,4, 3, 2, 1 ja sitte se menee.”

Hän ei osannut kuitenkaan kysyttäessä kertoa, miten erottaa mainoksen ohjelmasta.

8.5 Turvataidot

Vanhemmista 83 % vastasi keskustelleensa lapsiensa kanssa turvallisesta älylaitteiden/internetin käytöstä ja ikärajoista. Vanhemmilta kysyttiin joustavatko he ikärajoista esim. Disney-elokuvien kohdalla, ja suurin osa vastasi joustavansa. Harvoin joustoa löytyi yhdeltä viidestä, ja kolme vastaajista ei joustanut ollenkaan. (Kuva 9.)

Kuva 9. Ikärajoissa joustaminen, n=35

Lapsilta kysyttiin ohjelmista, joita he saivat katsoa ja jokainen vastasi saavansa katsoa lastenohjelmia.

”Lastenohjelmia ja myös Juutupee. Ja YleAreenast.”

Kun kysyttiin, mitä lapset tekevät silloin, kun näkevät jotain pelottavaa sisältöä, he vastasivat kertovansa vanhemmilleen, tai menevänsä pois tilanteesta. Yksi ei ollut nähnyt koskaan mitään pelottavaa.

Kun heille näytettiin erilaisia ikärajasuositusmerkkejä (alkaen kaikille sallitusta S-merkinnästä aina kielletty alle 18-vuotiaille -merkkiin), ja katsottiin tunnistavatko he niitä, yksi lapsi osasi vastata:

”Se on kolme.. En tiä. Sillee et kolmevuotiaat saa kattoo.”

Muut eivät tunnistanee ensimmäistä merkkiä, mutta muut ikärajamerkit tunnistettiin, kun kerrottiin ensimmäiseen kysymykseen oikea vastaus. Ikärajamerkissä, jossa kiellettiin alle 16-vuotiaita katsomasta, yksi vastaus oli:

Saat kattoo! Tai en miä tiä noita. Tiiätkö mitä, silti miä en pelkää pelottavia kuveli on näyttänny mulle yhen semmosen pelottavan, et yks ihminen on yksin, ja sit se juoksee vaa ja tuli pelottavalla naamalla ja mä olin vaa tällee (perusilme). Mut yks käärmeohjelma pelotti. Se ei ollu naama vaa se hyökkäs sen hännän ni siihe.”

Kysyttäessä mitä hän sitten teki, vastaus oli:

”En mitää! Mä aina välillä katon kaukaanta ni sit mä en pelänny.”

Vanhemmilta kysyttiin, osaavatko heidän lapsensa hakea apua vaikeissa mediankäytön tilanteissa. Vähän alle puolet (17) oli sitä mieltä, että heidän lapsensa osaavat hakea apua vaikeissa mediankäytön tilanteissa, 15 ajatteli, että apua haetaan ajoittain, ja 3 että harvoin. (Kuva 10.)

Kuva 10. Avun hakeminen vaikeissa mediankäytön tilanteissa, n=35

Lasten kanssa käytiin läpi sisältösymboleita (väkivaltaa tarkoittava nyrkki ja pelottavaa sisältöä tarkoittava hämähäkki), ja kukaan ei tunnistanut merkkejä, mutta yksi vastaus oli:

”Silloin ei saa kattoo kolmevuotiaat, ku siin voi olla tosi pelottavaa.”

Kysyttäessä, saavatko he katsoa ohjelmia missä tapellaan, kaikki vastasivat, että eivät saa. Kun kysyttiin, saavatko he katsoa Disneyn elokuvia kuten Frozenia, kaikki myönsivät katsoneensa. Simpsonsista kysyttäessä yksi vastauksista oli hyvin valveutunut:

”No ei, ku se on seittämänvuotiaille.”

Myöskään aikuisten ohjelmia, ja uutisia he eivät omien sanojensa mukaan saaneet katsoa.

Tabletilta tutkittiin päivän tv-ohjelmisivua, ja lapset tunnistivat hyvin ohjelmien perässä olevat aiemmin läpikäytyt symbolit, ja ohjelmat, joita saavat katsoa.

Kysyttäessä, millaiset ohjelmat ovat kivoja ja mitä he katsovat, vastauksina olivat Pikku kakkosen katsominen ja lastenohjelmat.

”Sellaset missä ei tehdä pelottavia hommia.”

8.6 Luovat ja esteettiset taidot ja tunnetaidot

Luovia ja esteettisiä taitoja ja tunnetaitoja mittaamaan valittiin sekä kyselyymme, että haastattelurunkoon kolme kysymystä. Lapsilta kysyttäessä, keksivätkö he omia tarinoita, jotka liittyvät koettuihin asioihin, muut vastasivat, etteivät keksi, mutta yksi vastasi että:

” JOO! Miä kerron aina pelottavia.”

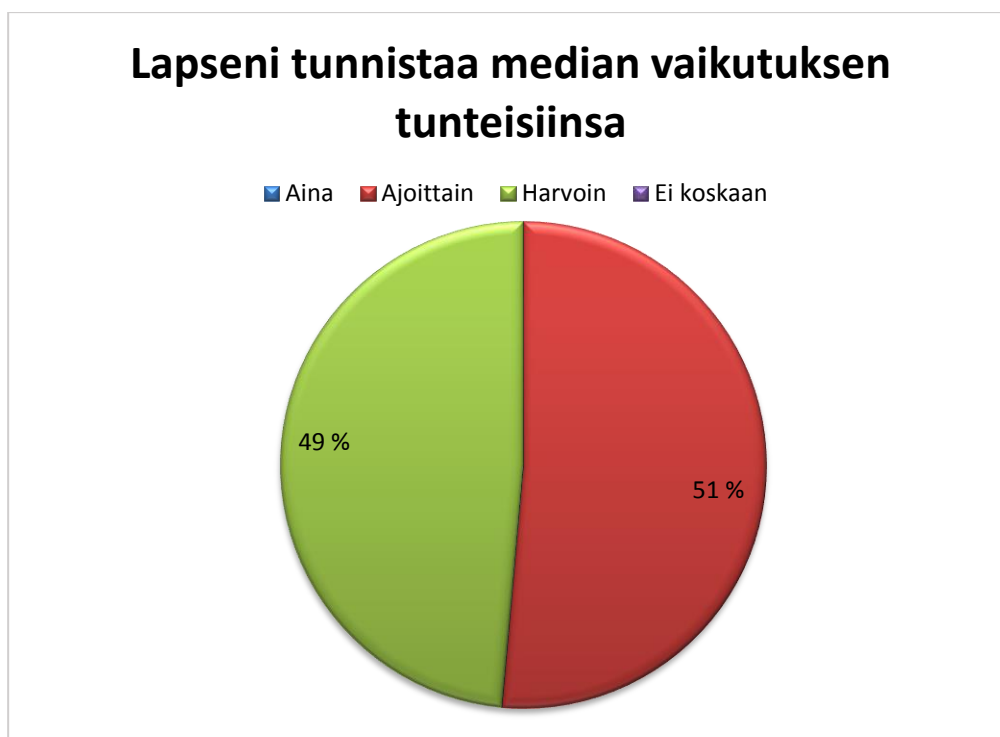
Vanhempien mielestä vähän yli kolmasosa lapsista tuotti aina koettuihin asioihin liittyviä omia tarinoita, ja ajoittain niitä tuotti reilusti yli puolet. (Kuvio 11.)

Kuva 11. Omien tarinoiden tuottaminen, n=35

Lasten kanssa keskusteltiin siitä, vaikuttaako mm. televisiossa nähdyt asiat heidän tunteisiinsa, esimerkiksi jos he näkevät jotakin iloista tai pelottavaa.

Vastaukset olivat moninaisia, eikä selkeää vastausta saatu muiden, kun yhden lapsen kohdalla, joka vastasi hetken mietittyään myöntävästi. Lapset eivät osanneet kertoa, mistä tunteet johtuvat. He olivat sitä mieltä, että jos heille tulee paha mieli, silloin tulee kertoa aikuiselle. Vanhemmilta kysyttäessä, median vaikutusta lasten tunteisiin, vastaukset jakautuivat kahteen osaan. Hie- man yli puolet ajattelivat, että heidän lapsensa tunnistavat median vaikutuksen tunteisiinsa ajoittain, kun taas toinen puoli vastaajista vastasi lasten tunnista- van median vaikutuksen tunteisiin vain harvoin. (Kuva 12.)

Kuva 12. Median vaikutus tunteisiin, n=35

Kysyttäessä, ilmaiseeko lapsi tunteitaan median avulla, suurin osa vanhem- mista arvioi, että media näkyi lasten tunteissa ajoittain, ja se näkyi mm. piir- roksissa, laulamisenä, tanssimisenä, leikeissä ja esiintymisenä. Samaa kysyt- tiin eri muodossa, ja tuolloin vastaukset jakaantuivat 34 vastaajan vastauksis- sa seuraavasti: Aina 8, ajoittain 22 ja harvoin 4 henkilön mielestä.

”Piirroksia, leikit pohjautuvat usein kivojen pelien maailmasta. Musiikista tans- sia, laulua, iloa.”

”Laulaa kuulemiaan kappaleita lasten ohjelmista. Tanssii, piirtää suosikkiahmojaan.”

Havainnointi- ja haastattelutilanteissa lapsille järjestettiin tehtävä, jossa lapset saivat tabletin käyttöönsä yksitellen, ja saivat ottaa kuvan haluamastaan kohteesta. Laitteen käyttötaitoja, lapsen uskallusta ottaa kuva ja mitä hän kertoo kuvastaan, havainnoitiin. Jokainen lapsi osasi avata sanallisten ohjeiden avulla kameran. Yksi lapsi osasi käyttää laitetta sujuvasti, ja zoomaili kohteita. Hän otti rohkeasti haluamastaan kohteesta kuvan ja perusteli, miksi otti kuvan. Toinen oli arempi etsimään kohdetta, ja valitsi saman kuin ensimmäinen lapsi, ja hän ei osannut perustella valintaansa. Loput kaksi lasta osasivat ottaa itsenäisesti kuvan, ja etsiä haluamansa kohteet, he myös perustelivat kuvavalintansa.

Toisena tehtävänä oli laitteelle asennetun sovelluksen avulla ottaa haluamastaan kohteesta kuva, piirtää sille suu ja nauhoittaa viesti, jonka kuva sitten ”puhuu”. Tässä kiinnitettiin huomiota lapsen ohjelmankäyttötaitoihin ohjeistuksen kanssa, ja luovuuteen. Lapset eivät aiemmin olleet kyseistä sovellusta käyttäneet. Lapset kokeilivat reippaasti erilaisia valmiita hahmoja, ja sovellusta muutenkin, ja jokainen osasi piirtää suun ohjeiden mukaan. Kuvat he osasivat ottaa haluamastaan kohteesta ilman ohjeistusta. Lapset nauhoittivat viestit yhdessä yhteen ääneen rohkeasti. Yksi lapsi osasi käyttää itsenäisesti laitetta ja sovellusta, kuten nauhoitusnappulaa ja volyyminappia. Sanallisesti ohjeistettuna kaikki suoriutuivat mallikkaasti tehtävästä.

Viimeinen tehtävä oli tunteiden näkyminen kehossa -harjoitus, jossa taustalla oli musiikkia, ja lapset saivat liikkua tilassa haluamallaan tavalla. Tehtävänä oli tervehtiä toisiaan eri tunnetiloilla, esim. vihaisesti, iloisesti ja surullisesti. (Kerhokeskus- Koulutyön tuki Ry 2006, 52.) Soitettu musiikki ei miellyttänyt yhtä lasta, ja hän vaatiikin kappaleen vaihtoa. Haastattelija ei siihen suostunut, joten lapsi meni nurkkaan murjottamaan koko tehtävän ajaksi. Muut lapset lähtivät rohkeasti mukaan, ja haastattelijan kerrottua tunnetilan osasivat ilmentää: iloa ja vihaa. Suru onnistui yhdeltä. Yksi tanssi muista välittämättä, mutta kak-

si katselivat toisiaan ja haastattelijaa vähän epävarmoina, ja vähän heiluttelivat käsiään samalla lailla.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksella haettiin vastausta kahteen pääkysymykseen: Mikä on Mikkelin kunnallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevien 5-vuotiaiden lasten mediankäyttötaitojen tämänhetkinen lähtötaso, ja miten vanhempien mielipiteet ja meidän havaintomme lasten mediankäytön valmiuksista ja taidoista kohtaavat? Tutkimukselle asetettiin myös alakysymys, joka kuului näin: Mitä tutkittavien lasten vanhempien mielestä tarkoittaa mediakasvatus?

Yleisesti ottaen vanhemmille teetetyn kyselyn tuloksissa, ja lasten havainnoinnin tuloksissa ei ollut mitenkään kovin suuria eroja. Näiden tulosten perusteella 5-vuotiaat ovat melko taitavia, mitä tulee mediataitoihin ja -valmiuksiin. Haastatteluissa ja havainnoinneissa huomattiin, että lasten osaaminen on eritasoista ja henkilöiden välillä on suuriakin eroja. Vanhemmat listasivat kyselyssä lastensa kotona käyttämiä mediavälineitä, ja vastauksista päätellen mediaa kulutetaan ja toteutetaan 5-vuotiaiden toimesta monin eri välinein.

Mediavälineiden käyttöön käytetyssä ajassa oli jonkun verran hajontaa, ja havainnot lasten eritasoisista mediataidoista korreloivat suhteellisen hyvin mediavälineiden parissa käytetyn ajan kanssa. Tässä on tietysti kuitenkin monta muuttujaa, ja esimerkiksi osa vanhemmista ei ollut mieltänyt kirjoja tai cd:n kuuntelua mediavälineeksi, tai median käytöksi. Jotta lasten tasoerot ja mediavälineiden käyttöön kulutettu aika voitaisiin todeta olevan syy-seuraussuhteessa, tulisi asiaa tutkia enemmän omassa erillisessä tutkimuksessaan.

Luvussa 5.5 esitetyt 5-vuotiaiden lasten taidot ja valmiudet näkyivät hyvin havainnointitilanteissa mm. lasten tavoissa toimia ajoittain itsekkäästi, taidoissa erotella mediassa näkyviä asioita tosiin ja epätosiin, ja villisti laukkaavana mielikuvituksena. Haastateltavat lapset olivat siis ns. tyypillisiä oman ikänsä edustajia omine yksilöllisine piirteineen.

Lasten medianvälineiden käyttötaidoissa huomattiin paljon tasoeroja. Esimerkiksi tablettitietokoneen käytössä erot olivat hyvin selkeitä. Erot näkyivät sorminäppäryydessä laitetta käsiteltäessä, uskalluksena käyttää laitetta, ja kokeilla mitä mistäkin napista tapahtuu.

Vuorovaikutustaidot

Tutkimuksen tuloksista on nähtävissä, että vanhempien mielestä lasten vuorovaikutustaidot ovat hyvällä tasolla. Lasten vastaukset haastattelutilanteessa noudattelivat suurelta osin vanhempien vastausten linjaa, mutta muutaman kysymyksen kohdalla huomattiin, että lapset eivät aivan täysin olleet ymmärtäneet kysymystä ja vastaukset olivat ajoittain epävarmoja. Kun sitten havainnointiin lasten vuorovaikutustaitoja tehtävien avulla, huomattiin, että haastattelun vastauksista huolimatta suurin osa kykeni niihinkin asioihin, joihin kysyttäessä vastasivat kieltävästi. Esimerkiksi, vanhempien mielestä lapset kykenevät ajoittain samaistumaan mediassa esiintyviin hahmoihin. Lapset itse olivat sitä mieltä, että eivät osaa ollenkaan samaistua, ja kuitenkin havainnot osoittivat, että osa lapsista kykeni siihen esimerkiksi tarinaa kertoessaan, tai heille esitettyä animaatiota katsoessa.

Tutkimus siis osoittaa, että Mikkelin kunnallisen varhaiskasvatuksen piirissä oleva viisivuotias ilmaisee omia mielipiteitään, ja ajatuksiaan. Hän toimii ryhmässä yhdessä muiden kanssa, ja osaa useimmiten odottaa omaa vuoroaan tai antaa vuoron toiselle. Hän kykenee kommunikoimaan luontevasti niin toisten lasten, kuin tuttujen aikuisten kanssa, ja ajoittain hän tuntee empatiaa. Toisinaan hän kykenee myös samaistumaan mediassa esiin tuleviin hahmoihin, ja hän peilaa näiden hahmojen tunteita omiinsa.

Kriittiset tulkintataidot

Kriittiset tulkintataidot olivat selkeästi vaikeampi osa-alue kuin vuorovaikutustaidot. Vanhemmatkin arvioivat lastensa erottavan vain ajoittain faktan fiktiosta. Tämän aihealueen kysymykset olivat lapsille myös vähän haasteellisia, ja sen vuoksi niitä muotoiltiin hieman eri tavoin. Tässäkin osa-alueessa vanhem-

pien vastaukset, ja lasten havainnointi olivat melko lähellä toisiaan sillä erotuksella, että n. puolet vanhemmista olivat tunnistaneet lapsissaan median opettamia arvoja. Lapset itse eivät osanneet tähän vastata, ja vaikka lasten käytöksessä näkyikin vanhempien huomioimia arvoja esim. eläinten hyvästä kohtelusta tai tasa-arvosta, niin suoraan ei voitu sanoa, että nämä asiat olisivat median opettamia.

Lasten kanssa tehdyissä tehtävissä kävi ilmi, että välillä lapset kykenevät erottamaan faktan fiktiosta. Faktan ja fiktion raja tuntui kuitenkin olevan hyvin häilyvä, ja lapset uskoivat monien fiktiota olevien asioiden olemassaoloon, kuten aikaisemmin luvussa 5.5 on kerrottu olevan tyypillistä heidän ikäiselleen. Tarkkailtaessa lasten suhtautumista mainoksiin huomattiin, että lapsi kyllä saattaa kyetä tunnistamaan mainoksen esim. Youtube-videosta, koska hän on nähnyt sellaisen aikaisemminkin, mutta lapset eivät osanneet selittää, mistä mainoksen ja ohjelman erottaa toisistaan.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että tutkimuksen kohteena olleet 5-vuotiaat kykenevät toisinaan tunnistamaan erilaisia mediasisältöjä toisistaan, ja ajoittain he erottavat faktan fiktiosta. He myös osaavat keskustella mediasta toisten kanssa, ja he nauttivat median kuluttamisesta ja toteuttamisesta. Välillä he myös pystyvät suhtautumaan heille kerrottuihin asioihin kriittisesti, ja pohtimaan asioiden todenperäisyyttä. Tutkimuksesta kävi siis ilmi, että 5-vuotiailla on lähes kaikki Stakesin ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hankkeessa (2008, 19) mainitut kriittiset median tulkintataidot, jotka ovat tyypillisiä varhaiskasvatusikäiselle.

Turvataidot

Turvataidot aihealueena oli se, missä lapsilla havaittiin olevan aika hyvä tietämys. He tunnistivat melkein kaikki heille näytetyt ikärajasymbolit, ja osasivat kertoa millaisia ohjelmia he saavat katsoa. Suurin osa vanhemmista olikin käynyt keskustelua lastensa kanssa ikärajoista, ja median turvallisuudesta. Lasten haastattelut ja vanhempien mielipiteet erosivat toisistaan siinä, että lapset sanoivat, että kertovat vanhemmilleen, jos näkevät jotain pelottavaa

sisältöä, mutta vanhemmista vain vähän alle puolet luottivat lapsensa hakevan aikuiselta apua vaikeisiin mediankäytön tilanteisiin.

Stakesin ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hankkeessa (2008, 17) korostetaan, että varhaiskasvatuskäisen median käyttö tulisi tapahtua aikuisen läsnä ollessa, ja lasten tulisi katsoa vain aikuisen ennalta hyväksymää mediasisältöä. Tutkimuksessa havaittiin kuitenkin, että asia ei mene aina näin, vaan moni lapsista oli katsonut jotain kiellettyä, tai muuten pelottavaa ohjelmaa kertomatta asiasta vanhemmilleen. Kielletyn tai pelottavan ohjelman näyttäjäksi paljastui useimmiten isompi sisarus.

Tutkimustulosten perusteella 5-vuotiaat tuntevat ikäraajat, ja tietävät osittain millaisia ohjelmia he saavat katsoa. Vanhemmat joustivat ajoittain ikärajoista, ja kaikki havainnointiryhmän lapset olivatkin nähneet esim. heidän ikäisiltään kielletyn Disneyn Frozen-elokuvan. Internetiä lapset eivät olleet juurikaan käyttäneet, muiden kuin Youtuben ja suoratoistopalveluiden kautta. Lapset luottavat vanhempiinsa, ja osasivat hakea turvaa heistä. Lasten turvataidot ovat havaintojen perusteella varhaiskasvatuskäiselle sopivalla tasolla (Stakesin ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke 2008, 17.)

Luovat ja esteettiset taidot ja tunnetaidot

Luovien ja esteettisten taitojen ja tunnetaitojen kohdalla lasten oli vaikea ymmärtää kysymyksiä, ja heidän vastatessa oli havaittavissa epävarmuutta. Vanhemmat luottivat lastensa keksivän aina, tai ajoittain tarinoita koetuista ja todellisista asioista. Lapsista ainoastaan yksi osasi varmasti vastata keksivänsä tarinoita. Vanhempien mielestä lapset tunnistavat vain ajoittain, tai harvoin median vaikutuksen tunteisiinsa. Lasten vastaus oli samansuuntainen kuin vanhempien, ja vain yksi vastasi tunnistavansa sen, että tulee esimerkiksi iloisiksi nähdessään televisiossa iloisia asioita.

Tutkimuksessa havaittiin, että 5-vuotiaat ovat luovia, ja iloisia median käyttäjiä. Lapset lähtivät innolla mukaan kokeilemaan heille esiteltyjä tehtäviä, ja vaikka kokeillut pelisovellukset olivat heille vieraita, he tajusivat aika nopeasti,

kuinka ne toimivat. Lapset osasivat hienosti välittää omia tunteitaan kokeiltujen sovellusten, ja muiden tehtävien avulla. Vaikka lapset olivat hieman epävarmoja vastatessaan haastattelukysymyksiin, niin havaintojen perusteella kaikki heistä kuitenkin osasivat kertoa tarinoita omista kokemuksistaan. Lapsilla oli havaittavissa vilkas mielikuvitus, ja vahvoja tunnereaktioita tehtävien aikana.

Mediakasvatus vanhempien mielestä

Vanhempien vastauksista voitiin havaita, että mediakasvatus itsessään oli kaikille jollakin tavalla tuttua, ja vastauksista osa oli monipuolisia ja aihealueiltaan kattavia. Usein mediakasvatus rinnastettiin laitteisiin, internetiin ja televiisioon. Esille nousi monen vastauksista turvataidot, ja kriittisten tulkintataitojen oppimisen tärkeys. Yhtenä pointtina nousi esille mediasta saatava ilo, joten vanhempien ei voitu katsoa suhtautuvan negatiivisesti mediakasvatukseen. Kaiken kaikkiaan vanhemmilla oli suhteellisen hyvä käsitys siitä, mitä mediakasvatus pitää sisällään, ja minkälaista mediakasvatusta he lapsilleen toivovat. Vaikka vanhemmilla oli hyvä käsitys siitä mitä mediakasvatus on, niin suurin osa vastaajista ei tiennyt kuinka mediakasvatusta toteutetaan lapsensa päiväkodissa.

Suonisen (2013, 72–75) mukaan vuoden 2013 mediabarometri tuo ilmi sen kuinka vanhemmat tuntevat huonosti lastensa käyttämiä digitaalisia pelejä ja internetsivustoja, ja he eivät myöskään kovin usein ole keskustellut lastensa kanssa ikärajoista. Tässä tutkimuksessa kuitenkin havaittiin, että vanhemmat keskustelevat lastensa kanssa varsin laajasti ikärajoista, ja turvallisesta internetin ja älylaitteiden käytöstä. Eli ainakin paikallisesti tietoisuus mediakasvatuksesta, ja siihen liittyvistä mediataidoista on lisääntynyt vuosien aikana.

Erola (2012, 42–43) käsittelee tutkimuksessaan lastentarhanopettajien näkemyksiä mediakasvatuksesta, ja yhtenä pääpointtina hän nostaa esille kriittisen tulkintataidon. Kriittinen tulkintataito on Erolan mukaan osittain mukana jo varhaiskasvatusikäisten mediakasvatuksessa, tai ainakin se nähdään toivottavana päämääränä. Erola kertoo tutkimustaan hallitsevan mediakasvatuksen ku-

vaaminen erilaisina tietoina, ja taitoina jotka johtavat median kriittiseen hahmottamiseen. Tämä Erolan kuvaileva lastantarhanopettajien näkemys tukee tässä tutkimuksessa havaittuja vanhempien näkemyksiä mediakasvatuksen tavoitteista, koska yksi vanhempien yleisimmin esille nostamista termeistä oli juuri kriittisyyteen opettelu.

Rahjan ym. (2018, 10) mukaan perusta arjen mediakasvatukselle, on ottaa huomioon lapsille itselleen merkitykselliset asiat, koska paras asiantuntija lapsen maailmaan on lapsi itse. Lasten kanssa harjoitetaan taitoja, joista on heille hyötyä nyt, mutta myös tulevaisuudessa. Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa on kyse usein lapsiryhmän yhteisestä tekemisestä, ja on tärkeää, että jokainen voi kokea olevansa osa ryhmää, ja tuntea oman toimintansa merkityksellisenä. Tässä tutkimuksessa huomattiin myös, kuinka havainnoitavista lapsista saatiin enemmän irti erilaisten tehtävien, kuin pelkän haastattelun avulla. Lapsissa havaittiin tekemisen riemua ja innostusta, ja he selkeästi saivat voimaa toisistaan, ja erilaiset mediataidot tuli parhaiten esille juuri ryhmänä toimiessa.

10 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Opinnäytetyöprosessin alusta asti pidettiin huolta tutkimuksen luotettavuudesta, ja Kananen (2014, 151) toteaaakin, että kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuustarkasteluun tulisi varautua jo suunnitelmavaiheessa. Jokaiseen vaiheeseen edettiin harkiten, ja tavoitteena oli toteuttaa luotettava ja hyvä tutkimus. Pyrkimyksenä oli dokumentoida kaikki tarkasti, ja kirjoittaa auki jokainen työvaihe, niin kuin ne ovat toteutuneet ja perustella ratkaisuja, joita oli tehty. Opinnäytetyö on näin luettavampi, mutta ennen kaikkea se lisää tutkimuksen luotettavuutta (Hirsjärvi ym. 2009, 232, Kananen 2014, 153.) Tutkimuksista saatu materiaali on käyty läpi huolellisesti, niin analyysivaiheessa, kuin myös lainauksia valitessa. Jokaisessa vaiheessa on kiinnitetty huomiota tiedon oikeellisuuteen, ja tutkimusta on arvioitu rehellisesti ja realistisesti. Käytetyt lähteet ovat asianmukaisesti merkitty, alkuperäisiä tekijöitä kunnioittaen.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää myös monipuolinen triangulaatio. Tutkimuksesta löytyy aineistotriangulaatiota, koska kerättyä teoriatietoa on kattavasti

useista eri lähteistä. Metodologista tai metodista triangulaatiota puolestaan on erilaisten menetelmien käyttö samassa tutkimuksessa, ja juuri luotettavuuden lisäämiseksi aineistonkeruumenetelmiksi valittiin kysely, havainnointi ja haastattelu. Luonnollisesti opinnäytetyössä on myös tutkijatriangulaatiota, koska tutkimusta on ollut tekemässä kaksi henkilöä. (Kananen 2014, 152, Hirsjärvi 2009, 233.)

Hyviä eettisiä tutkimusperiaatteita noudatettiin koko opinnäytetyöprosessin ajan. Kaikki tutkimusaineisto kerättiin nimettömänä, ja vastaukset tuotiin julki sillä tavoin, että ketään yksittäistä henkilöä ei voida tunnistaa vastauksista. Asianmukainen tutkimuslupa hankittiin ennen tutkimuksen toteuttamista, sekä vanhemmilta kysyttiin kirjallinen suostumus lastensa osallistumiseen tutkimuksen havainnointi- ja haastatteluosioon. Avoin toiminta, ja kohteliaasti toimiminen kyselyn saatekirjettä päiväkoteihin toimittaessa oli tärkeää. Lasten vanhemmille kerrottiin avoimesti niin kyselyn saatekirjeessä, kuin havainnointiin ja haastatteluun lupaa kysyessä, mihin ja miten tutkimusmateriaalia ja itse tutkimusta tullaan käyttämään.

Vilkan (2006, 93) mukaan kun tutkitaan ryhmää, jossa on alle 12-vuotiaita lapsia, pitää pyytää myös lapsilta itseltään lupa. Lapselta tulee varmistaa, että hän on ymmärtänyt mitä päätösoikeus, ja tutkimukseen osallistuminen tarkoittavat. Aarnoksen (2018, 174–175) mukaan lapsia havainnoidessa, tulee koko ajan ottaa huomioon etiikka ja lapsiystävällisyys. Lasten haastattelu tallennettiin puhelimen videokameraan niin, että kamera kuvasi pöytää. Tällöin kamerassa näkyi siis mustaa koko kuvaamisen ajan. Näin ollen kenenkään henkilöllisyyttä ei näkynyt. Materiaali litteroitiin ensi tilassa, ja heti sen jälkeen kaikki materiaali poistettiin puhelimesta, eikä siitä jäänyt kopioita mihinkään. Puhelin oli lentokonetilassa koko tallentamisen ajan, ja silloin käytössä ei ole minkäänlaisia verkkoja, joten automaattista tallennusta esim. pilvipalveluihin ei tapahdu.

11 POHDINTA

Koimme onnistuneemme tutkimuksessamme, koska saimme vastaukset esitettyihin kysymyksiin. Tulokset helpottavat tulevaisuudessa mediakasvatuk-

seen liittyvien tehtävien suunnittelua, kun taustalla on ymmärrys siitä, minkälaisia taitoja ja valmiuksia voidaan viisivuotiailta keskimäärin odottaa. Opin- näytetyöprosessi oli mielenkiintoista, mutta hyvin haastavaa. Tehtävät jaettiin tasaisesti, ja molemmat osallistuivat aktiivisesti työn tekemiseen. Työn suunnittelu, kirjoittaminen ja ratkaisujen pohtiminen ja tekeminen kahdestaan oli antoisampaa, kuin että sen olisi tehnyt yksin.

Tutkimuksemme johtopäätökset tuovat ilmi sen, että lapset toimivat hyvin ikätasoaan vastaavalla tavalla. Vanhempien vastaukset olivat suurimmalta osin samoilla linjoilla kuin havaitut lasten taidot ja valmiudet, joten voidaan ajatella, että tutkimus on yleistettävissä.

Suurin haaste oli miettiä, millä tavoin kyselylomakkeen ja haastattelu- ja havainnointirungon kysymykset saataisiin vastaamaan tutkimusongelmaan. Vastataan tulleet ongelmat asian tiimoilta ratkaisimme etsimällä lisää teorian tietoa mm. lasten valmiuksista, jotta pystyimme monipuolisesti rakentamaan toimivat ja samassa linjassa olevan lomakkeen ja havainnointi- ja haastattelurungon. Myös oikeanlaisen teorian löytyminen tuotti päänvaivaa. Tietoa oli paljon, ja aikaa kului tutkimuksen kannalta olennaisen tiedon etsimiseen. Se, että asuimme eri paikkakunnilla, toi omat haasteensa aikataulutuksineen.

Muutama lapsille esitetty kysymys olisi voinut olla hiukan selkeämpi, ja nyt jos tekisimme haastattelun uudestaan, miettisimme kysymysten asettelun toisin. Lapsille teetetyn tehtävät toimivat hyvin, mutta näin jälkeenpäin ajateltuna niitä olisi voinut olla mahdollisesti enemmän, koska lapset pitivät niistä, ja olisimme näin saaneet lisää tietoa, esimerkiksi loogisten päättelyn osalta. Tähän olisi voinut toimia esimerkiksi sarjakuvatyypinen tehtävä, jossa kuvat on sekoitettu ja ne pitää laittaa tiettyyn järjestykseen. Nyt lapsia oli yhteensä 6, mutta suurempi tutkimusjoukko olisi saattanut tuoda enemmän vertailupohjaa.

Toinen meistä sai osallistua 14.2.2019 Mikkelin kaupungintalolla Vasu-oppimiskahvilaan, jonka aiheena oli mediakasvatus. Läpi käytiin erilaisia uusia varhaiskasvatuksen apuna käytettäviä mediavälineitä kuten robottia, jonka kanssa harjoitellaan ohjelmoimaan ja tabletille asennettavia ohjelmia, joiden

kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten animaatioiden tekoa, kirjaimia ja numeroita. Tämä oli hyvin valaisevaa ja kahvilassa käydyt keskustelut varhaiskasvatuksen työntekijöiden kanssa avasivat silmiä siihen, miten erilaisia käytäntöjä eri yksiköissä on toteuttaa mediakasvatusta. Jatkokehitysideoiksi siihen liittyen voisi kehittää varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnattua kyselyä/haastattelututkimusta, jossa kartoitettaisiin heidän mielipiteitään ja mielenkiinnonkohteitaan koskien mediakasvatusta. Näin voitaisiin mahdollisesti saada uusia ideoita, ja luoda uusia toimivia tapoja toimia, koska nyt tuntuu, että mediakasvatus on hyvin pirstaleista ja jokainen toteuttaa sitä omalla tavallaan, ja osa ei toteuta melkein ollenkaan.

Mielenkiintoista olisi myös tutkia lasten mielipiteitä koskien mediaa ja mediakasvatusta, ja miten se ilmenee varhaiskasvatuksessa, koska tästä ei ole paljoa tutkimustietoa ennestään. Meidän opinnäytetyössämme kohteena oli 5-vuotiaat, mutta uskomme, että 6-vuotiaiden esikouluikäisten kohdalla mediakasvatus on jo eri tasolla, johtuen esikouluikäisten kehityksestä ja suuremmasta ymmärryksestä, joten ehkä tämän ikäisistä saisi enemmän "irti". Lisätutkimus vanhempien ja varhaiskasvatushenkilöstön yhteistyöstä olisi myös antoisa aihe, koska nyt tuntui, että osa vanhemmista ei ollut varma, kuinka mediakasvatusta lapsen päiväkodissa toteutetaan.

LÄHTEET

Aarnos, E. 2018. Kouluun lapsia tutkimaan: havainnointi, haastattelu ja dokumentit. Teoksessa Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS kustannus.

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: Bookwell Digital Oy.

Alma Media. 2019. Telkku.com TV-opas. Saatavissa: <http://www.telkku.com/> [viitattu 10.2.2019].

Buckingham, D. 2003. Media education – literacy, learning and contemporary culture. Cambridge: Polity Press.

Erola, A. 2012. Vähitellen kohti medialukutaitoa, Lastentarhaopettajien näkemyksiä mediakasvattajuudesta ja varhaiskasvatuksen mediakasvatuksesta. Pro gradu-tutkielma. Päivitetty Huhtikuu 2012. Saatavissa: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/83462/gradu05831.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 21.5.2018].

Erste group. 2018. Erste Christmas ad 2018: What would Christmas be without love? Animaatio. Päivitetty: 2.12.2018. Saatavissa: <https://www.youtube.com/WATCH?V=ICX7HBWEULM>. [viitattu: 28.2.2019].

Hautaviita, J. 2012. Toimintatutkimus 6-9 –vuotiaiden lasten mediavalmiuksista ja mediataidoista. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Herkman, J. 2007. Kriittinen mediakasvatus. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Juntunen, H. (toim.) 2006. Muffe ja kadonnut avain. Mediakasvatuksen tehtäviä 3-8- vuotiaille. Kerhokeskus -koulutyön tuki ry. Opetusministeriön mediamuffinssihanke. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Kananen, J. 2011. Kvantti – Kvantitatiivisen opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä – Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Kansallinen audiovisuaalinen instituutti. s.a. Sisältösymbolit. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kavi.fi/fi/meku/ikarajat/sisaltosymbolit> [viitattu 23.2.2019].

Karling, M., Ojanen, T., Siven, T., Vihunen, R., Vilen, M. 2009. Lapsen aika. 12 uudistettu painos. Helsinki: WSOY oppimateriaalit Oy.

Kerhokeskus – koulutyön tuki ry. 2011. Mediataitojen oppimispolku perusopetuksessa. PDF-dokumentti. Päivitetty: 24.2.2011. Saatavissa: https://www.opinkirjo.fi/easydata/customers/opinkirjo/files/materiaalit/mediataitojen_oppimispolku_netti.pdf viitattu 20.12.2018].

Kleemola, T. 2017. ”Nykypäivää, motivointia ja osallisuutta” Lastentarhanopettajien käsityksiä tieto- ja viestintäteknologian käytöstä sekä mediakasvatuksesta osana varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa. Pro gradu-tutkielma. Päivitetty syksy 2017. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/56472/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201712204830.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 21.5.2018].

Kupiainen, R. 2007. Pienten lasten medialukutaito. Teoksessa Pentikäinen, L., Ruhala, H. & Niinistö, H. (toim.) Mediametkaa! Osa 2- Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy, 17.

Kupiainen, R. & Sintonen S. 2009. MEDIALUKUTAIDOT OSALLISUUS MEDIAKASVATUS. Helsinki: Hakapaino.

Lahtinen, S. 2018. Päiväkodin johtaja. Haastattelu 12.5.2018. Saksalan päiväkot.

Mediakasvatuskeskus Metka. 2018. Mediakasvatus. WWW-dokumentti. Päivitetty 2018. Saatavissa: <http://mediametka.fi/metka/> [viitattu: 21.5.2018].

Mediataitokoulu.fi. 2017. Kuvituskuvia mediakasvatukseen tueksi. PNG-tiedosto. Päivitetty: 23.11.2017. Saatavissa: https://www.mediataitokoulu.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=1133:kuvituskuvia-mediakasvatukseen-tueksi&catid=11:tehtavat&Itemid=388&lang=fi. [viitattu 20.2.2019].

Mikkelin Kaupunki. 2019. Vasu-oppimiskahvila: Mediakasvatus. 14.2.2019.

Mustonen, A. 2006. Pelottava media. Teoksessa Juntunen, H. (toim.) Muffe ja kadonnut avain. Mediakasvatukseen tehtäviä 3-8- vuotiaille. Kerhokeskus koulutyön tuki ry. Opetusministeriön mediamuffinssihanke. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Niiranen, P. 1999. Varhaiskasvatukseen tutkimusmenetelmiä. Teoksessa Ruoppila, I., Hujala, E., Karila, K., Kinon, J., Niiranen, P., Ojala, M. (toim.) Jyväskylä: Atena kustannus, 22.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2013. Hyvä medialukutaito – suuntaviivat 2013-2016. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja. Valtioneuvosto.

Pihkala, J. 2011-2019. Mikä ihmeen QR-koodi? Saatavissa: <https://www.qr-koodi.net/> viitattu 4.3.2019].

Rahja, R., Sommers-Piiroinen, J., Valkonen, S., Dufva, T., Kovanen, M., Metsätähti-Koistinen, H., Göös, P. 2018. Mediatehtäviä varhaiskasvatukseen. PDF-dokumentti. Päivitetty: 22.1.2018. Saatavissa: https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2018/01/22105733/MLL_Mediatehtavia_varhaiskasvatukseen_www.pdf [viitattu: 27.3.2019]

- Ruhala, A. 2010. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten käsityksiä mediakasvatuksesta varhaiskasvatuksessa. Pro gradu-tutkielma. Päivitetty Tammikuu 2010. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/81339/gradu04116.pdf?sequence=1> [viitattu 16.11.2018].
- Ruusuvuori, J. Tiittula, L. (toim.) 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Salokoski, T. 2007. Turvallista mediamatkaa!. Taitavaksi median tulkitusajaksi aikuisen tukemana. Teoksessa Pentikäinen, L., Rauhala, A., Niinistö, H. (toim.) Mediamatkaa! Osa 2 – Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy, 17.
- Salomaa, S. 2016. Mediakasvatustietoisuuden jäsentäminen varhaiskasvatuksessa. WWW-artikkeli. Päivitetty: 14.6.2016. Saatavissa: <https://jecer.org/fi/wp-content/uploads/2016/06/Salomaa-issue5-1.pdf> [viitattu: 21.11.2018].
- Salomaa, S., Sommers-Piironen, J. 2017. Mediakasvatus kuuluu kuvaan varhaiskasvatuksessa. PDF-dokumentti. Päivitetty 20.3.2017. Saatavissa: <https://www.mediataitokoulu.fi/kuuluukuvaan.pdf> [viitattu: 1.11.2018].
- Schmidt, H. C. 2013. Media Literacy Education from Kindergarten to College: A Comparison of How Media Literacy Is Addressed across the Educational System. WWW-artikkeli. Päivitetty: 17.2.2017. Saatavissa: <https://digitalcommons.uri.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1114&context=jml> [viitattu: 22.4.2019].
- Seitamaa-Hakkarainen, P. 2014. Kvalitatiivinen sisällönanalyysi. WWW-artikkeli. Päivitetty: 19.5.2014. Saatavissa: <https://metodix.fi/2014/05/19/seitamaa-hakkarainen-kvalitatiivinen-sisallon-analyysi/> [viitattu: 28.4.2019].
- Sormunen, M., Saaranen, T., Tossavainen, K., Turunen, H. 2013. Monimene-
telmätutkimus terveystieteissä. WWW-artikkeli. Päivitetty: 2013. Saatavissa: [file:///C:/Users/J%C3%A4rjestelm%C3%A4nvalvoja/Downloads/41281-Artikkelin%20teksti-29501-1-10-20140323%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/J%C3%A4rjestelm%C3%A4nvalvoja/Downloads/41281-Artikkelin%20teksti-29501-1-10-20140323%20(2).pdf) [viitattu: 3.11.2018].
- Suoninen, A. 2013. Lasten mediabarometri 2013, 0-8-vuotiaiden mediankäyttö ja sen muutoksen vuodesta 2010. PDF-dokumentti. Päivitetty 11.9.2015. Saatavissa: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/lastenmediabarometri2013.pdf> [viitattu: 28.10.2018].
- Stakesin ja Opetusministeriön mediamuffinssi –hanke. 2008. Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. PDF-dokumentti. Päivitetty: 2008. Saatavissa: https://www.opinkirjo.fi/easydata/customers/opinkirjo/files/materiaalit/mediakasvatus_varhaiskasvatuksessa_verkkoversio.pdf [viitattu: 21.11.2018].
- TietoWeb Oy. s.a. Saatavissa: <http://www.qr-koodit.fi/generaattori> [viitattu: 4.3.2019].

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 2. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuominen, S., Kotilainen, S., Lundvall, A., Laakkonen, M. 2012. Pedagogies of Media and Information Literacies. PDF-dokumentti. Päivitetty 23.10.2012. Saatavissa: <https://iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214705.pdf> [viitattu: 20.3.2019].

Valkonen, S. 2014. Terveyden Ja Hyvinvoinnin laitos. Lastenneuvolakäsikirja. 5- vuotias. Päivitetty: 26.8.2014. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastenneuvola-kasikirja/ohjeet-ja-tukimateriaali/terveysneuvonta/mediakasvatus/5v> [viitattu:26.2.2019].

Valli, R. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 5., uudistettu painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Valli, R. 2018b. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. 5. uudistettu painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016. WWW-dokumentti. Päivitetty 2018 Saatavissa: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf [viitattu 20.6.2018 ja 26.10.2018].

Vilka, H. 2005. Tutki ja Kehitä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy

Vilka, H. 2006. Tutki ja Havainnoi. Vaajakoski: Gummerus Oy.

Yle. 2018. Pikku Kakkonen. www-dokumentti. Päivitetty 14.8.2018. Saatavissa: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2017/04/18/pikku-kakkosen-sovelluksen-minipelit> [viitattu 28.2.2019].

Mikkeli	Ote viranhaltijapäätöksestä	1 (4)
Varhaiskasvatusjohtaja	30.01.2019	§ 2
Muut päätökset		

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Mikkelin asianhallintajärjestelmässä

MliDno-2019-154**Tutkimuslupa/Laura Kuusela ja Aura Laurikainen**

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa sosionomi (AMK) –tutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskelevat Laura Kuusela ja Aura Laurikainen anovat tutkimuslupaa opinnäytetyötä varten.

Opinnäytetyön aiheena on Mikkelin päiväkotien varhaiskasvatukseen osallistuvien 5-vuotiaiden lasten mediakasvatus: Taidot ja valmiudet. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää minkälaisella tasolla Mikkelin varhaiskasvatuksen piirissä olevien 5-vuotiaiden lasten median käyttötaidot ovat.

Tutkimusaineisto kerätään Mikkelin kaupungin kunnalliseen varhaiskasvatukseen osallistuvien 5-vuotiaiden lasten vanhemmille osoitetun kyselyn sekä päiväkodissa tapahtuvan havainnoinnin avulla. Kysely toimitetaan lasten vanhemmille helmikuun 2019 aikana. Lasten haastattelu ja havainnointi tehdään helmi-maaliskuun aikana [REDACTED] päiväkodissa, joka toimii työelämäkumppanina.

Kyselyyn, havainnointiin ja haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja tutkimukseen osallistuvien lasten vanhemmilta pyydetään erikseen kirjallinen lupa lasten haastatteluun ja havainnointiin. Kerättävä aineisto on luottamuksellista ja toteutettava kysely, haastattelu ja havainnointi tehdään nimettömästi. Henkilöitä tai varhaiskasvatusyksikköä ei mainita loppuraportissa.

Päätöksen peruste

Mikkelin kaupungin sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualueen toimintasääntö 4.2.1.2.

Päätös

Myönnän Laura Kuuselalle ja Aura Laurikaiselle tutkimusluvan suorittaa sosionomi (AMK) - tutkintoon liittyvän opinnäytetyön, edellyttäen, että he noudattavat ehdotonta salassapitovelvollisuutta kerättävässä aineistossa mahdollisesti esiin tulevien yksilöä tai perhettä koskevien seikkojen suhteen. Henkilöitä tai varhaiskasvatusyksikköä ei mainita loppuraportissa. Lisäksi edellytetään, että yksi kappale tutkielmasta luovutetaan varhaiskasvatusjohtajan käyttöön.

Tiedoksi

Laura Kuusela, Aura Laurikainen, kunnalliset päiväkodit/päiväkodinjohtajat, kasvatus- ja opetusjohtaja, kirjaamo

Allekirjoitus

Pirjo Vartiainen, varhaiskasvatusjohtaja

Viranhaltijapäätöksen nähtävänäölo

Päätös pidetään nähtävillä yleisessä tietoverkossa (www.mikkeli.fi) tai kaupungin virastotalon kirjaamossa (Maaherrankatu 9-11) 31.01.2019 alkaen.

Mikkeli Varhaiskasvatusjohtaja Muut päätökset	Ote viranhaltijapäätöksestä 30.01.2019	2 (4) § 2
--	--	---------------------

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Mikkelin asianhallintajärjestelmässä

Sähköisesti hyväksytyn otteen oikeaksi todistaa:

Mikkelissä
30.01.2019

Satu Komppa
toimistosihteeri

Tiedoksianto asianosaiselle

Lähetetty tiedoksi sähköpostilla 30.01.2019.

Mikkeli	Ote viranhaltijapäätöksestä	3 (4)
Varhaiskasvatusjohtaja	30.01.2019	§ 2
Muut päätökset		

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Mikkelin asianhallintajärjestelmässä

Oikaisuvaatimus

§ 2

Oikaisuvaatimusohje

Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla tuomioistuimeen.

Oikaisuvaatimusoikeus

Oikaisuvaatimuksen saa tehdä:

- se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (*asianosainen*), sekä
- kunnan jäsen.

Oikaisuvaatimusaika

Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Oikaisuvaatimus on toimitettava Mikkelin kaupungin kirjaamoon määräajan viimeisenä päivänä ennen kirjaamon aukioloajan päättymistä.

Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä. Käytettäessä tavallista sähköistä tiedoksiantoa katsotaan *asianosaisen* saaneen tiedon päätöksestä kolmantena päivänä viestin lähettämisestä, jollei muuta näytetä.

Kunnan jäsenen ja kuntalain 137 §:n 2 momentissa tarkoitetun kunnan katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemän päivän kuluttua siitä, kun pöytäkirja on nähtävänä yleisessä tietoverkossa.

Tiedoksisaantipäivää ei lueta oikaisuvaatimusaikaan. Jos oikaisuvaatimusajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joulukuun juhannusaatto tai arkilauantai, saa oikaisuvaatimuksen tehdä ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen.

Oikaisuvaatimusviranomainen

Viranomainen, jolle oikaisuvaatimus tehdään, on Mikkelin kaupunki/Kasvatus- ja opetuslautakunta

Postiosoite: PL 33, 50101 Mikkeli

Käyntiosoite: Maaherrankatu 9 – 11, 50101 MIKKELI

Oikaisuvaatimuksen muoto ja sisältö

Oikaisuvaatimus on tehtävä kirjallisesti. Myös sähköinen asiakirja täyttää vaatimuksen kirjallisesta muodosta.

Oikaisuvaatimuksessa on ilmoitettava:

- päätös, johon haetaan oikaisua
- se, millaista oikaisua vaaditaan
- millä perusteella oikaisua vaaditaan.

Oikaisuvaatimuksessa on lisäksi ilmoitettava tekijän nimi, kotikunta, postiosoite ja puhelinnumero. Jos oikaisuvaatimus päätös voidaan antaa tiedoksi sähköisenä viestinä, yhteystietona pyydetään ilmoittamaan myös sähköpostiosoite.

Mikkeli	Ote viranhaltijapäätöksestä	4 (4)
Varhaiskasvatusjohtaja	30.01.2019	§ 2
Muut päätökset		

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Mikkelin asianhallintajärjestelmässä

Pöytäkirja

Päätöstä koskevia pöytäkirjan otteita ja liitteitä voi pyytää Mikkelin kaupungin kirjaamosta.

Postiosoite: PL 33, 50101 Mikkeli

Käyntiosoite: Maaherrankatu 9-11, 50101 Mikkeli

Sähköpostiosoite: kirjaamo@mikkeli.fi

Kirjaamon aukioloaika: klo 8-16

Tervehdys koteihin!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijää Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulusta ja olemme teke-
mässä opinnäytetyötä Mikkelin kaupungin varhaiskasvatukselle. Opinnäytetyössämme tutkimme 5-
vuotiaiden lasten mediankäytön valmiuksia ja taitoja ja tutkimus toteutetaan kaksivaiheisena eli
sekä koteihin toimitettavan kyselyn ja päiväkodissa tapahtuvan lasten havainnoinnin ja haastatte-
lun avulla.

Havainnointi ja haastattelut suoritetaan [REDACTED] päiväkodissa, [REDACTED] ryhmässä iltapäivällä
kolmena ennalta sovittuna päivänä (11.3, 13.3 ja 14.3). Tutkimusaineisto kerätään video- ja ääni-
tallenteina. Havainnointiin ja haastatteluihin osallistuminen on luvankin myöntämisen jälkeen lap-
selle vapaaehtoista. Sitoudumme noudattamaan hyviä tutkimuseettisiä periaatteita liittyen aineiston
keräämiseen, säilyttämiseen ja salassapitosäännöksiin. Kerättävä aineisto on luottamuksellista.
Emme mainitse lasten tai päiväkodin nimiä loppuraportissa. Tutkimusaineisto on ainoastaan mei-
dän käytössä, ja se hävitetään opinnäytetyömme valmistuttua.

Pyydämmekin teiltä lupaa lapsenne osallistumiselle havainnointi- ja haastattelutilanteisiin ja tutki-
musmateriaalin keräämiseen video- ja äänitallenteina

Jos jokin asia askarruttaa mieltänne tai haluatte saada lisätietoa, keskustelemme mielelläm-
me kanssanne.

Kiitos paljon!

Laura Kuusela ja Aura Laurikainen

Sosionomiopiskelijät, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

puh. [REDACTED] laura.kuusela@edu.xamk.fi

puh. [REDACTED] aura.laurikainen@edu.xamk.fi

Opinnäytetyötämme ohjaa Leila Pekonen. Halutessanne voitte olla myös häneen yhteydessä työ-
hön liittyvissä kysymyksissä (leila.pekonen@xamk.fi, puh. [REDACTED]).

Valitkaa alla olevista vaihtoehdoista teille sopiva ja merkitkää se X-merkillä. Palauttakaa lomake

[REDACTED] 7.3.2019

Lapsen nimi

_____ saa osallistua havainnointi- ja haastattelutilanteisiin.

_____ Emme halua lapsemme osallistuvan havainnointi- ja haastattelutilanteisiin.

huoltajan allekirjoitus

Kysely mediakasvatuksesta 5-vuotiaiden lasten vanhemmille

Tervetuloa vastaamaan kyselyymme!

Kyselyn tarkoituksena on kartoittaa 5-vuotiaiden lasten olemassa olevia mediataitoja ja -valmiuksia. Mediataidot ja -valmiudet olemme jakaneet neljään eri osa-alueeseen joita ovat: vuorovaikutustaidot, kriittiset tulkintataidot, turvataidot sekä luovat ja esteettiset taidot ja tunnetaidot. Kyselyssä on 18 kysymystä ja sen vastaamiseen menee n.3-5 minuuttia. Vastaamalla kyselyyn annat luvan käyttää vastaustasi tutkimuksessa. Kaikki vastaukset tullaan käsittelemään nimettöminä ja kyselyn vastaukset tullaan hävittämään tutkimuksen valmistuttua.

1. Minkälaisia mediavälineitä lapsesi käyttää kotona?

Valitse haluamasi vastausvaihtoehdot

- Älypuhelin
- Tietokone
- Tabletti
- Lehdet
- TV
- Kirjat
- Musiikin kuuntelu (esim. Spotify, cd:t, radio, äänikirjat ym.)
- Muu/Mikä? _____

2. Kuinka paljon lapsesi saa päivässä käyttää mediavälineitä?

Valitse sopivin vastausvaihtoehto

- 0-30min
- 30min-60min
- 1h-2h
- 2h-4h
- 4h->

3. Mitä mielestäsi tarkoittaa mediakasvatus?

4. Miten mielestäsi lapsesi päiväkodissa toteutetaan mediakasvatusta?

Vuorovaikutustaidot**5. Lapseni kykenee vuorottelemaan toisten kanssa mediavälineistä (esim. puhelin, tabletti, kirja).**

	Aina	Ajoittain	Harvoin	Ei koskaan
Valitse yksi vastausvaihtoehto	☐	☐	☐	☐

6. Lapseni osaa toimia ryhmässä yhteistyössä toisten kanssa.

	Aina	Ajoittain	Harvoin	Ei koskaan
Valitse yksi vastausvaihtoehto	☐	☐	☐	☐

7. Lapseni osaa ilmaista omia mielipiteitään.

	Aina	Ajoittain	Harvoin	Ei koskaan
Valitse yksi vastausvaihtoehto	☐	☐	☐	☐

8. Lapseni osaa samaistua mediassa esiintyviin hahmoihin (esim. tulee surulliseksi, kun hahmo on surullinen tms.).

	Aina	Ajoittain	Harvoin	Ei koskaan
Valitse yksi vastausvaihtoehto	☐	☐	☐	☐

Kriittiset tulkintataidot

9. Media on opettanut lapselleni erilaisia arvoja elämästä.

- Kyllä, millaisia? _____
- Ei

10. Lapseni ymmärtää faktan ja fiktion eron esim. mainoksissa ja muissa mediasisällöissä verrattuna todelliseen elämään (esim. eläimet eivät osaa oikeasti puhua).

	Aina	Ajoittain	Harvoin	Ei koskaan
Valitse yksi vastausvaihtoehto	☐	☐	☐	☐

11. Huomaan lapseni käytöksessä median opettamia arvoja (esim. kiusaamisen ehkäisy, luonnonsuojelu yms).

- Kyllä, millaisia? _____
- Ei

Turvataidot

12. Olen keskustellut lapseni kanssa ikärajoista ja turvallisesta netin/älylaitteiden käytöstä.

- Kyllä
- Ei

13. Jouston lapseni mediankäytön kohdalla ikärajoissa (esim. Disneyn elokuvat, tai muut ohjelmat joilla ei ole S-merkintää (sallittu kaikille)).

	Aina	Ajoittain	Harvoin	Ei koskaan
Valitse yksi vastausvaihtoehto	☐	☐	☐	☐

14. Lapseni osaa hakea apua vaikeissa mediankäytön tilanteissa (esim. kohdatessaan pelottavaa tai epäsovivaa sisältöä).

	Aina	Ajoittain	Harvoin	Ei koskaan
Valitse yksi vastausvaihtoehto	☐	☐	☐	☐

Luovat ja esteettiset taidot ja tunnetaidot

15. Lapseni tuottaa omia tarinoita, jotka liittyvät koettuihin ja todellisiin asioihin.

	Aina	Ajoittain	Harvoin	Ei koskaan
Valitse yksi vastausvaihtoehto	☐	☐	☐	☐

16. Lapseni tunnistaa median vaikutuksen tunteisiinsa.

	Aina	Ajoittain	Harvoin	Ei koskaan
Valitse yksi vastausvaihtoehto	☐	☐	☐	☐

17. Lapseni ilmaisee tunteitaan median avulla (esim. musiikin, leikin tai kuvien ja piirrosten avulla).

- Kyllä, millä tavoin? _____
- Ei

18. Lapseni tunteissa voi huomata median vaikutuksen (esim. iloista ohjelmaa katsottuaan on iloinen).

	Aina	Ajoittain	Harvoin	Ei koskaan
Valitse yksi vastausvaihtoehto	☐	☐	☐	☐

Hyvät vanhemmat,

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulusta ja olemme tekemässä opin-
näytetyötämme. Opinnäytetyössämme tutkimme 5-vuotiaiden lasten mediankäytön valmiuksia ja taitoja.
Tutkimus toteutetaan kaksivaiheisena, eli sekä teille vanhemmille toimitettavan kyselyn ja yhdessä päivä-
kodissa tapahtuvan lasten havainnoinnin ja haastattelun avulla.

Kyselyn avulla haluamme selvittää teidän vanhempien näkemyksiä lapsenne mediataidoista ja – valmiuksista.
Tämän jälkeen vertailemme kyselyn vastauksia tutkimuksen kohteeksi valitusta lapsiryhmästä teke-
miimme havaintoihin. Tarkoituksena on, että valmis opinnäytetyömme olisi varhaiskasvattajille avuksi päi-
väkodeissa toteutettavan mediakasvatuksen suunnittelussa. Kysely tehdään nimettömänä, joten kenen-
kään yksittäisiä vastauksia ei pystytä tunnistamaan. Kyselyyn vastaamalla annatte luvan vastauksenne käyt-
tämiseen tutkimuksessa. Kaikki kyselyn vastaukset hävitetään tutkimuksen valmistuttua. Sitoudumme nou-
dattamaan hyviä tutkimuseettisiä periaatteita liittyen aineiston keräämiseen, säilyttämiseen ja salassapito-
säännöksiin. Kerättävä aineisto on luottamuksellista ja ainoastaan meidän käytössämme.

Kysely toteutetaan internetissä Webropol-verkkokyselyalustalla, ja sen tekemiseen menee 3-5 minuuttia.
Kyselyyn pääset vastaamaan osoitteessa:

<https://link.webropolsurveys.com/S/0A0F1A7743811B79>

Kyselyyn pääset vastaamaan myös lukemalla alla olevan QR-koodin älylaitteellasi:

**Toivomme runsaslukuisia vastauksia, jotta pystymme olemaan mahdollisimman suureksi avuksi lapsenne
laadukkaan mediakasvatuksen toteutuksessa.**

Kysely on auki 11.3.-22.3.2019

Jos jokin asia askarruttaa mieltänne tai haluatte saada lisätietoa kyselyyn liittyen, keskustelemme mielel-
lämme kanssanne.

Kiitos!

Laura Kuusela ja Aura Laurikainen, Sosionomiopiskelijat
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

puh. [redacted] laura.kuusela@edu.xamk.fi, puh. [redacted] aura.laurikainen@edu.xamk.fi Opinnäytetyötäm-
me ohjaa ammattikorkeakoulun puolesta Leila Pekonen. Halutessanne voitte olla myös häneen yhteydessä työhön
liittyvissä kysymyksissä (leila.pekonen@xamk.fi, puh. [redacted]).

Havainnointi- ja haastattelurunko

Ensimmäinen kerta 11.3.2019

Haastattelu:

Minkälaisia mediavälineitä käytät?

Miten paljon saat kotona käyttää eri mediavälineitä, ja miten olet niitä käyttänyt? Esimerkiksi mitä olet tietokoneella tehnyt?

Havainnointi:

Tarkkaillaan lapsen mediavälineiden tunnistustaitoja.

Vuorovaikutustaidot

Haastattelu:

Pystytkö vuorottelemaan toisten kanssa esim. pelistä tai kirjasta?

Jos näet vaikka telkkarissa ohjelman missä hahmo tulee surulliseksi, tuletko säkin?

Osaatko leikkiä ryhmässä muiden kanssa?

Jos joku kysyy sinun mielipidettäsi jostain asiasta niin osaatko vastata?

Havainnointi:

Havainnoidaan lapsen vuorovaikutustaitoja ja sitä, osaako lapsi kuunnella/noudattaa tietokoneen antamia ohjeita ja hienomotoriikkaa peliä käsiteltäessä.

Vaikuttaako animaatio lapsen tunteisiin, ja osaako sanoittaa niitä.

Kriittiset tulkintataidot

Haastattelu:

Jos katsot vaikka jotain ohjelmaa missä on hirviöitä ja puut puhuvat, niin onko se totta?
Entä kun näet vaikka lelumainoksen, niin osaako ne My little pony-lelut tai Transformersit oikeasti vaikka lentää?

Jos olet katsonut jotain ohjelmaa missä kiusataan jotain, ja sitten vaikka hoidossa näet, että jotain kiusataan niin tuleeko sinulle mieleen, että miten ne siinä ohjelmassa teki?

Havainnointi:

Lapsen taidot tunnistaa totuus epätodesta, ja uskaltaako tuoda ilmi oman mielipiteensä.
Tunnistaako mainoksen ohjelmasta.

Toinen kerta 13.3.2019

Turvataidot

Haastattelu:

Tiedätkö että minkälaisia ohjelmia saat kattoa?

Saatko katsoa vaikka Frozenia tai Simpsonsia. Oletko katsonut mitään aikuisten ohjelmia?

Jos vaikka telkkarista tulee jotain pelottavaa niin mitä silloin teet?

Havainnointi

Tunnistaako lapsi ikärajasymboleita, ja osaako perustella mielipiteensä.

Luovat ja esteettiset taidot ja tunnetaidot

Haastattelu:

Keksitkö omia tarinoita? Jos keksit niin liittykö ne sellaisiin asioihin mitä olet tehnyt? Esimerkiksi jos olet käynyt vaikka uimassa niin keksitkö sen jälkeen uimatarinoita, tai leiponut, niin leikissä ja tarinoissa leivotko?

Jos olet nähnyt telkkarissa tai pelissä jotain vaikka pelottavaa tai ilosta niin käykö sinua pelottaa tai tulee iloinen mieli? Tiedätkö mistä se pelko johtuu?

Jos sinulla on vaikka paha mieli niin mitä teet?

Havainnointi:

Lapsen laitteenkäyttötaidot, mitä lapsi kertoo ottamistaan kuvista.

Lapsen luovuuden tarkkailu. Osaako käyttää ohjelmaa, kun kerran on näytetty, miten se toimii.

Lapsen heittäytymiskyvyn, ohjeidenkuuntelun ja eri tunnetilojen tunnistamisen ja ilmentämisen tarkkailu.

Havainnointitilanteiden tehtävät

Tehtävät jaetaan haastattelukysymysten kanssa viiteen eri ryhmään. 1.yleiset kysymykset ja tehtävät, 2. vuorovaikutustaidot, 3. kriittiset tulkintataidot, 4. turvataidot, ja 5. luovat ja esteettiset taidot ja tunnetaidot.

Aihetta kartoittavissa kysymyksissä tehtävänä: Tulostettuna kuvia eri mediavälineistä, katsotaan tunnistaako lapset eri välineet. (Mediataitokoulu.fi. 2017).

Vuorovaikutustaidot: Tabletilla tehdään ensin kaksi lasta kerrallaan pieni ongelmanratkaisutehtävä (Yle 2018), jonka aikana lasten vuorovaikutustaitoja havainnoidaan ja sitä, osaako lapsi kuunnella/noudattaa tietokoneen antamia ohjeita. Kiinnitetään huomiota samalla lasten hienomotoriikkaan peliä käsiteltäessä. Esim. osasiko painaa oikeaa kohtaa yms. Sitten katsotaan lyhyt animaatio (Erste Group. 2018), jossa siili on hyvin yksinäinen ja surullinen mutta lopulta kaikki kääntyy parhain päin. Animaation katsomisen jälkeen keskustellaan lasten tunnelmista, ja kysytään mielipiteitä tarinasta.

Kriittiset tulkintataidot: Leikitään totta vai tarua -leikkiä: haastattelija kertoo erilaisia väittämiä, ja lapset saavat näyttää peukalolla ylös tai alas, onko väittämä totta vai tarua. Esim. Sataako ulkona vettä tai onko kissalla kärsä? (Kerhokeskus – Koulutyön tuki Ry 2006, 69.) Toisena tehtävänä katsotaan tabletilla mainoksia ja pätkää lastenohjelmasta ja keskustellaan sen jälkeen mainoksista ja niiden todenperäisyydestä.

Turvataidot: Tutkitaan valmiiksi tulostetusta paperista erilaisia ikärajamerkkejä ja tunnisteitaan niitä (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti s.a.). Katsotaan tabletilla päivän tv-ohjelmasivua, ja keskustellaan ohjelmista ja ikärajoista. (Alma Media. 2019).

Luovat ja esteettiset taidot ja tunnetaidot: Lapselle annetaan tabletti, ja hän saa ottaa kuvan itselle mieluisasta asiasta huoneessa. Havainnoinnissa kiinnitetään huomiota lapsen laitteenkäyttötaitoihin, luovuuteen kuvan otossa ja siihen mitä lapsi kertoo ottamastaan kuvasta. Toinen tehtävä on tabletilla asennetun sovelluksen käyttö, jossa lapsi saa ottaa haluamastaan kohteesta kuvan ja piirtää sille suun. Tämän jälkeen hän nauhoittaa lyhyen puheenpätkän. Ohjelma yhdistää nämä ja näyttää että hahmo, jolle suu on

piirretty, puhuisi viestin. Tässä tarkkaillaan lasten luovuutta kuvauksen kohteen suhteen ja viestin sanelussa. Huomiota kiinnitetään siihen, miten lapsi käyttää ohjelmaa opastuksen jälkeen. Ohjelma on lapsille entuudestaan tuntematon. Viimeinen tehtävä on tervehtiä toisiaan määrätyillä tunnetiloilla, esim. vihaisesti, iloisesti ja surullisesti musiikin soidessa taustalla. Lapsille annetaan vapaus liikkua tilassa vapaasti ja vaikka tanssia, jos siltä tuntuu. (Kerhokeskus – Koulutyön tuki Ry 2006, 52).